—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

કિંમત ૦-૬-૦
પોસ્ટેજ જુદું.
૧૯૩૧.

સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા:-ઈશ્વરલાલ છગનલાલ શાહ.
શાહપોર-સુરત.

—:અદ્યાપિ બહાર ન પડેલી એવી:—
ધોરણ ચોથા, પાંચમા તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના
—પહેલા વર્ષના સ્કોલરો માટે—
—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

રચનાર:—સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
"ડિકટેશન શિક્ષક" વગેરેના કર્તા.
રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—ઈશ્વરલાલ છગનલાલ શાહ.
પ્રસિદ્ધ કર્યાનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આવૃત્તિ ૫ મી.] [સને ૧૯૩૧.

છાપનાર—ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયક
છાપવાનું ઠેકાણું-"અનાવિલ બંધુ" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ-સુરત.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦ પોસ્ટેજ જુદું

મહેરબાન કાઠિઆવાડના એજન્ટ ટુ ધ ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે નં. B. A. P. ૬૫ તા. ૧૪-૧૧-૧૯૧૯ થી

ચોથા ધોરણની ભૂગોળની (મુંબઇ ઇલાકાની) „ પ્રશ્નોત્તરમાળા ભાગ ૧ કિં. ૪ આના.

કાઠિઆવાડ એજન્સિની તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં ઇનામ અને લાયબ્રેરી બુક તરીકે મંજુર કરી છે.

→※※※←

અદ્યાપિ બહાર ન પડેલી એવી

પ્રાચીન, અર્વાચીન અનેક ઇતિહાસોના આધારે તૈયાર કરેલી

વિદ્યાર્થી, શિક્ષકો અને વાલીઓને અત્યંત ઉપયોગી

"ગુજરાતના ઇતિહાસની વાર્તારૂપી રસિક પ્રશ્નોત્તરમાળા." કિં. ૦-૬-૦

મહેરબાન પશ્ચિમ હિંદ એજન્સિના ગર્વનર જનરલ બહાદુરે હુકમ નં. J. 136-31 તા. ૨૨ જાન્યુઆરિ ૧૯૩૧થી "ગુજરાતના ઇતિહાસની રસિક પ્રશ્નોત્તર-માળા" પશ્ચિમ હિંદ એજન્સિ (કાઠિઆવાડ, કચ્છ, પાલણપુર) ની તમામ પ્રાયમરી સ્કૂલોમાં ઇનામ લાયબ્રેરી માટે મંજુર કરી છે.

→※※※←

—: હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની :—

પ્રશ્નોત્તરમાળામાં શું શું છે ?

દેશની વ્યાખ્યા; હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પાડવાનું કારણ; સીમા; વિસ્તાર; કુદરતી ભાગો; હિંદમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે તે તથા તેનું ક્ષેત્રફળ; બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ; દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો; દેશી ખંડીઆ રાજ્યો; પર્વતો; જવા આવવાના માર્ગ (ઘાટ) પર્વતનાં શિખરો; હવા ખાવાનાં સ્થળો; મેદાનો; ઉચ્ચ પ્રદેશ; ખીણો; રણ; નદીઓ; નદીઓ વિષે વિશેષ હકીકત; નદીની શાખાઓ; પવિત્ર નદીઓ; દોઆબ; નદીઓનાં મૂળ; ઉત્તરમાંથી, દક્ષિણમાંથી, પૂર્વમાંથી અને પશ્ચિમમાંથી નીકળતી નદીઓ; જળક્ષેપક પ્રદેશ; કિનારા; બંદરો; ભૂશિરો; સમુદ્ર; અખાત; ઉપસાગર; સામુદ્રધુનીઓ; બેટો; દ્વીપ-કલ્પ; સરોવર; જાત્રાનાં ઠેકાણાં; જૈન, પારસી, મુસલમાન ને શીખના જાત્રાનાં સ્થળ; ચારે દિશામાં આવેલાં જાત્રાનાં સ્થળ; રણક્ષેત્રો;છાવણીઓ; આબોહવા; હવા ને તેની લોકોપર તથા પાક પર અસર; તાપ, ટાઢ, વરસાદ વત્તાં ઓછાં પડવાના કારણો; મુખ્ય પેદાશ; ખેતીની પેદાશ: વનસ્પતિ પેદાશ; ખનીજ પેદાશ; પ્રાણી પેદાશ; પ્રાણીઓ; મુખ્ય ધંધા: મુખ્ય ઉદ્યોગ; વેપાર; આયાત; નિકાસ; રેલ્વે; આગબોટના રસ્તા; વસ્તી; ભાષા; ધર્મો; હુન્નર; રાજ્ય વ્યવસ્થા; ગવર્નરો તથા ચીફ કમિશ્નરની દેખરેખ નીચેનાં દેશી રાજ્યો; રજપુત, મરેઠી મુસલમાની, શીખ ને જાટ લોકોનાં રાજ્યો; ઉપજ; ખર્ચ; લશ્કર; યુનિવર્સિટી; ભૂતળ; મોટી સડકો; વાઇસરોયની દેખરેખ નીચેનાં રાજ્યો; દરેક રાજકીય ભાગમાં આવેલાં પ્રખ્યાત સ્થળો પ્રખ્યાતિ સાથે; વિવિધ રસિક પ્રશ્નો; પરીક્ષક પ્રશ્નો.

"ડિકટેશન શિક્ષક" માટે અભિપ્રાય.

રા. સા. ગણપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી.

રાજકોટ મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના માજી પ્રિન્સિપાલ સાહેબ,

"સલામ–તમારા તરફથી અવલોકનાર્થે 'ડિકટેશન શિક્ષક' ભાગ ૧–૨ નામનાં બે નાનાં પણ ઉપયોગી પુસ્તકો મળ્યાં. તે જોતાં જણાય છે કે તમારો આ શ્રમ **બાળકો, શિક્ષકો અને કેટલેક દરજ્જે લેખકોને પણ અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે.** આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાથી **બાળકોને ઘણી ઓછી મહેનતે જોડણીનું સારૂં અને ચોકસ જ્ઞાન થશે.** તમોએ વાંચનમાળામાંથી ઘણાખરા મુશ્કેલીવાળા શબ્દો તારવ્યા છે, અને તેને વિવિધ રીતે ગોઠવી શીખનાર શીખવનાર ઉભયને સરળતા કરી આપી છે.

વળી સારા કાગળ, મોટા ટાઇપ અને શબ્દોના છુટાપણાને લીધે એ પુસ્તકો આંખને આકર્ષક થાય તેવાં છે.

એકંદરે મારા ધારવા પ્રમાણે તમારાં પુસ્તકો શ્રુતલેખનના શિક્ષણમાં મદદગાર થઇ પડશે, તેથી કેળવણીની દૃષ્ટિએ જોતાં તેને ટેકસ્ટ બુકસ તરીકે સ્વીકારી શકાય તેવાં છે." એજ.

"ડિકટેશન શિક્ષક" માં શું શું છે?

૧] પાઠવાર અઘરા શબ્દો.

૨] જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો.

૩] કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪] જોડાક્ષર. ૫] મળતા જોડાક્ષર.

૬] પરીક્ષાના ડિકટેશનમાં આવનાર શબ્દો.

ઉપોદ્ઘાત.

૧. વ્યાખ્યાનશૈલી અને પ્રશ્નોત્તરશૈલી એ શિક્ષણની બે પ્રસિદ્ધ પદ્ધતિ છે. તેમાંથી પ્રાથમિકશાળાના વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગ માટેની બુકો ઘણે ભાગે વ્યાખ્યાન પદ્ધતિએ રચેલી માલમ પડે છે. શિક્ષક તરીકેના મારા લાંબા અનુભવથી મને એમ માલમ પડયું કે શિક્ષિત શિક્ષકો પણ આ શૈલીની બુકોના ઉપયોગથી શિક્ષણમાં વ્યાખ્યાન શૈલીનોજ બહોળો ઉપયોગ કરે છે. એ શૈલી બાળ વિદ્યાર્થીઓના મગજને તસ્દી આપી તેમની બુદ્ધિ કસવામાં નિરૂપયોગી છે. એટલુંજ નહિ પણ શિક્ષકોની વાણીનો વ્યય પણ ઘણીવાર વૃથા થતો હોવાથી તેમને પણ શારીરિક હાનિ ઉત્પન્ન કરનારી છે. આમ શિષ્ય અને શિક્ષક બંનેનો વૃથા કાળક્ષેપ થતો અટકાવવાને અજમાયશ તરીકે મેં પ્રથમ "ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા" અને ત્યાર પછી "મુંબઈ ઈલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા" બહાર પડી હતી; તેનો સત્કાર થવાથી આ હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા બહાર પાડી.

૨. પ્રશ્નોત્તરમાળાના અભ્યાસ વેળા હંમેશાં જરૂરી નકશાઓ નજર સામે રાખવાની ખાસ જરૂર છે.

૩ આ ચોપડીમાં ચોથા તથા પાંચમા ધોરણ માટે હિંદુસ્તાનની ભૂગોળના સામાન્ય જ્ઞાનના તમામ પ્રશ્નોનો સમાવેશ કર્યો છે.

રાજકીય, ઐદ્યોગિક, ઐતિહાસિક, વ્યાવહારિક અને ભૂતળ વિષયક બીનાઓ ઉપરાંત આબોહવા અને સ્થળને લીધે લોક સમુહ, તેમના ઉદ્યોગ અને પાક ઉપર શી અસર થાય છે, તે દર્શાવી જયાં જરૂર જણાય ત્યાં કાર્ય કારણનો સંબંધ જોડવાની આ વિષયના શિક્ષણમાં જે ખાસ અગત્ય છે. તેને મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે.

૪. શિક્ષણશાસ્ત્રમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે પ્રશ્નોત્તરના ખાસ લક્ષણો ધ્યાનમાં રાખ્યાં છે. છતાં ચોપડીનું કદ બહુ વધી ન ન જાય તેટલા માટે જાણી જોઇને કેટલા પ્રશ્નોત્તરો લાંબા રાખ્યા છે. જયાં તેમ જણાય ત્યાં શિક્ષક બંધુઓ પ્રશ્નના ભાગ પાડી ઉત્તર મેળવવાનો વિવેક રાખશે એવી આશા છે.

૫. ચોથા તેમજ પાંચમા ધોરણની તથા મિડલસ્કૂલ સ્કોલરશિપ જેવી પરીક્ષાઓ લખાણથી થાય છે તે વખતે બાળકોમાં વિષયનું જ્ઞાન હોવા છતાં તેમના ઉત્તરો અનેક દોષનં પાત્ર હોય છે, એવો પરીક્ષક સાહેબોનો અભિપ્રાય છે. જેથી પ્રશ્નોના ઉત્તરો કેવી રીતે આપવા તેનું બાળકોને આથી ખાસ જ્ઞાન થશે, એવો ઉદ્દેશ પણ આ પ્રશ્નોત્તર શૈલીની ચોપડી રચવામાં સમાએલો છે. જેથી મને સંપૂર્ણ આશા છે કે એનો ઉપયોગ કરનાર શિક્ષક બંધુઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના સુજ્ઞ વાલીઓ ભૂગોળના શિક્ષણમાં અવશ્ય વિજય પ્રાપ્ત કરશે. તા. ૧૫ મી જુન સને ૧૯૨૦. તા. ૧૫–૮–૨૩

તા. ૧૫–૫–૨૮ } સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
શાહપોર, સુરત. } "મુખગણિત શિક્ષક" વગેરેના કર્તા.

સ્વ. છગનલાલ મોતીરામ શાહકૃત.

ધોરણ ચોથા, પાંચમા તથા ટ્રેનિંગ કોલેજના સ્કોલરો માટે

હિંદુસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની

પ્રશ્નોત્તરમાળા.

સ. ૧) દેશ એટલે શું ?

જ. ૧) ઘણા ઇલાકા, પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યો મળીને થએલા ભાગ

સ. ૨) **अ.** હિંદુસ્તાન ક્યાં આવ્યો ? **ब.** એનો આકાર કેવો છે ?

જ. ૨) **अ.** એશિઆ ખંડની દક્ષિણમાંના ત્રણ મોટા દ્વીપકલ્પમાં વચ્ચે છે. **ब.** ત્રિકોણાકાર છે. એ ત્રિકોણનો પાયો હિમાલય અને શિરોબિંદુ કન્યાકુમારી ભૂશિર છે.

સ. ૩) હિંદુસ્તાનની પાછલી હકીકત તથા નામ પાડવાનું કારણ લખો.

જ. ૩) એ દેશમાં પહેલાં આર્ય લોકો આવ્યા હતા તે પરથી **આર્યાવૃત્ત**, પછીથી ભરત રાજાના નામ પરથી **ભારતભૂમિ**, **ભારતવર્ષ** કે **ભરતખંડ**. સિંધુ નદી પરથી પરદેશીઓએ **હિંદ, હિંદુસ્તાન, હિંદી દ્વીપકલ્પ** નામ આપ્યાં. અંગ્રેજોએ **ઇંડિઆ** નામ આપ્યું, અસલ જેમાં રજપુતોનું રાજ્ય હતું, ત્યાર પછી મુસલમાનોનુ રાજ્ય થયું. હાલમાં અંગ્રેજ સરકારનું રાજ છે. હાલના નામદાર મહારાજાધિરાજ **પાંચમા જ્યોર્જ** છે.

સ. ૪) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.

જ. ૪) **ઉત્તરે**—હિમાલય, કારાકોરમ ને હિંદુકુશ પર્વત. **પૂર્વે**—ચીન, હિંદીચીન અને બંગાળાનો ઉપસાગર; **દક્ષિણે**—હિંદીમહાસાગર; **પશ્ચિમે**—અફગાનિસ્તાન, બલુચિસ્તાન ને અરબી સમુદ્ર.

સ. ૫) હિંદુસ્તાનનો વિસ્તાર કેટલો છે?

જ. ૫) ૧૮ લાખ ચોરસ માઇલ એટલે મુંબઇ ઇલાકા કરતાં દસગણું છે. લંબાઈ ઉત્તરે કાશ્મીરથી દક્ષિણમાં કન્યાકુમારી ભૂશિર સુધી ૨૦૦૦ માઇલ અને પહોળાઇ પૂર્વમાં આસામથી પશ્ચિમમાં બલુચિસ્તાન સુધી ૨૫૦૦ માઇલ છે.

સ. ૬) હિંદના કુદરતી મોટા ભાગ લખો.

જ. ૬) (૧) **હિંદુસ્તાન** (ઉત્તર હિંદુસ્તાન) (૨) **દક્ષિણ હિંદુસ્તાન,** (દખ્ખણ) એ બે ભાગોની વચ્ચે વિંધ્યાચળ ને નર્મદા નદી આવેલી છે.

સ. ૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૭) (૧) હિમાલયની તળેટીનો ઢળતો પ્રદેશ. (૨) સિંધુ નદીનો પ્રદેશ. (૩) રણનો પ્રદેશ. (૪) મધ્ય હિંદુસ્તાન અને થોડો રજપુસ્તાનનો ઉંચો પ્રદેશ. (૫) ગંગાનો પ્રદેશ. (૬) બ્રહ્મપુત્રાનો પ્રદેશ.

સ. ૮) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કુદરતી ભાગ ગણાવો.

જ. ૮) (૧) નર્મદાનો પ્રદેશ. (૨) શુદ્ધ દક્ષિણ. (૩) પૂર્વ કિનારાનો નિચાણ પ્રદેશ. (૪) પશ્ચિમ કિનારાનો નિચાણ પ્રદેશ.

સ. ૯) હિંદુસ્તાનમાં કેટલી તરેહનાં રાજ્યો છે ને તે ક્યાં ક્યાં?

જ. ૯) ચાર તરેહનાં. (૧) બ્રિટિશ સરકારનો ખાલસા મુલક. (૨) દેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો. (૩) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો. (૪) દેશી ખંડયા રાજ્યો.

સ. ૧૦) ખાલસા મુલકનું, સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું, પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું અને ખંડીઆ દેશી રાજ્યોનું ક્ષેત્રફળ કેટલું છે!

જ. ૧૦) બ્રિટિશ સરકારના તાબાના મુલકનું ૧૦ લાખ ચોરસ માઇલ; સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યોનું ૧૮ હજાર ચોરસ માઇલ; પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યોનું ૧૮ સો ચોરસ માઇલ અને દેશી ખંડીઆ રાજ્યોનું ૭ લાખ ૭૯ હજાર ચોરસ માઇલ છે.

સ. ૧૧) બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, રાજધાની, અધિકારી અને અધિકારીના હવા ખાવાના સ્થળો લખો.

જ. ૧૧. રાજકીય ભાગનું નામ	રાજધાની	અધિકારી.	હવાખાવાનું સ્થળ.
૧. મુંબઈ ઇલાકો*	મુંબઈ	ગવર્નર	મહાબળેશ્વર
૨. મદ્રાસ ઇલાકો	મદ્રાસ	ગવર્નર	ઉતાકામંડ
૩. મધ્યપ્રાંત ને વરાડ	નાગપુર	ગવર્નર	પંચમઢી
૪. કુર્ગપ્રાંત	મર્કેરા	ચીફ કમિશનર	બાંગલોર
૫. અજમેર મેહેરવાડા	અજમેર	ચીફ કમિશનર	આબુ
૬. બ્રિટિશબલુચિસ્તાન	કવેટા	ચીફ કમિશનર	
૭. વાયવ્યસરહદનોપ્રાંત	પેશાવર	ચીફ કમિશનર	
૮. પંજાબ પ્રાંત	લાહોર	ગવર્નર	સીમલા
૯. દિલ્હી પ્રાંત	દિલ્હી	ચીફ કમિશનર	સીમલા
૧૦. આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્તપ્રાંતો	અલાહાબાદ	ગવર્નર	નૈનીતાલ
૧૧. બહાર, ઓરિસા ને છોટાનાગપુર	પટણા	ગવર્નર	રાંચી
૧૨. બંગાળા ઇલાકો	કલકત્તા	ગવર્નર	દાર્જીલીંગ
૧૩. આસામ પ્રાંત	સિલહટ	ગવર્નર	શીલોંગ
૧૪. બ્રહ્મદેશ.	રંગુન	ગવર્નર	
૧૫ અંદામાનનેનિકોબાર	પોર્ટબ્લેર	ચીફ કમિશનર	

*મુંબઈ ઇલાકાના વિશેષ જ્ઞાન માટે મુંબઈ ઇલાકાની (ચોથા ધોરણની) ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા જુઓ.

સ. ૧૨) દેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય રાજધાની સાથે લખો.

જ. ૧૨) **૧. નેપાળ–ખટમંડુ**
૨. ભુતાન–પુનાખા } અંગ્રેજ સરકાર તરફથી રેસિડંટ રહે છે. પણ તે રાજકાજમાં હાથ ઘાલતા નથી.

સ. ૧૩) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્યો કયા કયા લોકનાં છે ? તેમના સંસ્થાન કયા કયા છે ને તે ક્યાં છે તથા રાજધાનીનું શહેર ને તેમાં કયો અધિકારી રહે છે તે લખો.

જ. ૧૩) **૧. ફ્રેંચ સંસ્થાનો-પોંડિચેરી, યાનાન, કારીકલ, માહીમ** એ મદ્રાસ ઇલાકામા અને **ચંદ્રનગર** બંગાળામાં છે. રાજધાની પોંડિચેરી છે તેમાં ફ્રેંચ ગવર્નર જનરલ રહે છે, એમાં પાંચ મીલો છે.

૨: **પોર્ટુગીઝના સંસ્થાનો-ગોવા, દમણ ને દીવ** એ મુંબઇ ઇલાકામાં છે. રાજધાની ગોવા છે તેમાં પોર્ટુગીઝનો ગવર્નર જનરલ રહે છે.

સ. ૧૪) अ. હિંદુસ્તાનના ઉપરી અધિકારીને શું કહે છે ? તેમનું નામ શું ? ब. તેમની નીમણુંક કોણ કરે છે ?

જ. ૧૪) **अ. વાયસરૉય અથવા ગવર્નર જનરલ. લૉર્ડ ઇરવીન.**
ब. નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોર્જ.

સ. ૧૫) अ. હિંદુસ્તાનની રાજધાનીનું શહેર કયું ? ब. વાયસરૉય સાહેબ હવા ખાવા ક્યાં જાય છે ?

જ. ૧૫) अ. દિલ્હી. ब. સીમલા.

સ. ૧૬) દેશી ખંડીઆ રાજ્યો, રાજધાની, રાજાની જાત, અંગ્રેજ સરકાર તરફનો અધિકારી તથા તેનું સદર સ્ટેશન લખો.

જ. ૧૬ દેશી રાજ્યનું નામ.	રાજ-ધાની	રાજકર્તાની જાત.	અંગ્રેજ અધિકારી	અંગ્રેજ અધિકારીનો મુકામ.
૧. નિઝામનું રાજ્ય	હૈદ્રાબાદ	મુસલ૦		સિકંદરાબાદ
૨. મ્હૈસુરનું રાજ્ય	મ્હૈસુર	રજપુત	રેસીડંટ	બાંગલોર
૩. ગાયકવાડનું રાજ્ય	વડોદરા	મરાઠા		વડોદરા
૪. કશ્મીરનું રાજ્ય	શ્રીનગર	રજપુત		શ્રીનગર

સ. ૧૭ મોટી એજન્સિઓ અંગ્રેજ અધિકારી અને તેના મુકામ લખો.

જ. ૧૭. એજન્સિનું નામ.	અંગ્રેજ અધિકારી.	અંગ્રેજ અધિકારીનો મુકામ.
૧. રજપુતાના એજન્સિ	એજંટ ટુ ધી ગવર્નર જનરલ.	અજમેર
૨. મધ્યહિંદ એજન્સિ		ઇંદોર
૩. બલુચિસ્તાન એજન્સિ		કવેટા
૪. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતની એજન્સિ		પેશાવર
૫. પશ્ચિમહિંદ એજન્સિ		રાજકોટ

સ ૧૮. હિંદમાં આવેલા પર્વતો ગણાવો અને તે કયાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૧૮. ૧. **હિમાલય**—એ દુનિયામાં ઉંચામાં ઉંચો પર્વત હિંદુસ્તાનની ઉત્તરે છે. ૨. **શિવાલિક**—ગંગા ને બીઆસ

નદીની વચ્ચે, ૩. **કારાકોરમ**, ૪. **હિંદુકુશ** એ બને હિંદના વાયવ્ય કોણમાં. ૫. **સુલેમાન**–હિંદની પશ્ચિમે હિંદુસ્તાન ને અફગાનિસ્તાનની વચ્ચે. ૬. **હાલા**–હિંદની પશ્ચિમે, સિંધ ને બલુચિસ્તાનની વચ્ચે. ૭. **અરવલી** રજપુતસ્તાનમાં. ૮. **વિંધ્યાચળ**-ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની વચ્ચે. ૯. **સાતપુડા**–નર્મદા તે તાપી નદીની વચ્ચે. ૧૦. **સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ)**-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના પશ્ચમ કિનારાપર. ૧૧. **પૂર્વઘાટ**–દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં પૂર્વ કિનારાપર. ૧૨. **નીલગિરિ**–મ્હૈસુરની દક્ષિણે. એ પશ્ચિમઘાટ અને પૂર્વઘાટને જોડે છે. ૧૩ **અનમલાઇ**, ૧૪. **કારડેમમ**, ૧૫. **પાલની**-નીલગિરિની દક્ષિણે. ૧૬. **પતકોઇ** બ્રહ્મદેશની પશ્ચિમ સરહદ, બ્રહ્મદેશ ને આસામની વચ્ચે. ૧૭. **નાગા**, ૧૮. **ખાસ્યા**, ને ૧૯. ગારો–આસામમાં. એ પતકોઈ ડુંગરના ફાંટાઓ છે. ૨૦ **આરાકાનયોમા**, **પેગુયોમા** અને **ટિનાસરીમયોમા** બ્રહ્મદેશમાં.

સ. ૧૯) હિંદમાંથી જમીન માર્ગે આવવા જવાના માર્ગ (ઘાટ) ગણાવો.

જ. ૧૯) **બોલનઘાટ**–હાલા પર્વત ઓળંગી બલુચિસ્તાન જવાનો. ૨. **ખયબરઘાટ** અને ૩. **કુરમઘાટ**–સુલેમાન પર્વત ઓળંગી અફગાનિસ્તાન જવાના, ૪. **બરમુલા** ને ૫. **પીરપંજલ**–એ બે ઘાટ કાશ્મીર જવાના. ૬. **કારાકોરમઘાટ**–કાશ્મીરમાંથી ચિનાઈ તુર્કસ્તાનમાં જવાનો. ૭. **જેલાપલાઘાટ**–હિમાલય ઓળંગી સીકીમમાં થઇ ટિબેટ જવાનો. ૮. આસામના ઇશાન કોણમાંથી ઉપલા બ્રહ્મદેશમાં જવાનો ૯. ચિતાગોંગ (ચિતેગાંવ)ને રસ્તે આરાકાનમાં થઇ નીચલા બ્રહ્મદેશમાં જવાનો.

સ. ૨૦) હિંદમાં આવેલા પર્વતોનાં શિખરો કહો.

જ. ૨૦) હિમાલયનાં-૧. એવરેસ્ટ (ગૌરીશંકર) એ ઉંચામાં ઉંચું શિખર ૨૯૦૦૨ ફુટ ઉંચું છે. ૨. ધવલગિરિ, ૩. કાંચનગંગા, ૪ ચમલારી, ૫. ગંગોત્રી, ૬. જન્મોત્રી, ૭. કૈલાસ. સુલેમાનનું-તખ્તે સુલેમાન. અરવલ્લીનું-આબુ. સાતપુડાનું-પંચમઢી. પશ્ચિમઘાટ (સહ્યાદ્રિ) નું મહાબળેશ્વર. માથેરાન. નીલગિરિનાં-ઉતાકામંડ ને દોદાબેટા.

સ. ૨૧) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય હવાખાવાનાં સ્થળો લખો.

જ. ૨૧) મુંબઇ ઇલાકામાં-આબુ, માથેરાન, મહાબળેશ્વર, પંચગની. મદ્રાસ ઇલાકામાં ઉતાકામંડ ને ડીંડીગલ. બંગાળા ઇલાકામા-દાર્જિલિંગ. છોટાનાગપુ-માં-રાંચી. આગ્રા ને અયોધ્યાના સયુક્ત પ્રાંતોમાં-દેહરાદુન ને નૈનિતાલ. પંજાબમાં-સીમલા ને મરી. આસામમાં-શિલોંગ મધ્ય પ્રાંતમાં-પંચમઢી ને સાગર-રજપુતાના એજન્સીમાં-આબુ.

સ. ૨૨) હિંદમાં આવેલાં મેદાનો લખો

જ. ૨૨) ૧. ગંગા નદીનું મેદાન. ૨. સિંધુ નદીનું મેદાન. પૂર્વઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન. ૪. પશ્ચિમઘાટ અને કિનારા વચ્ચેનું મેદાન.

સ. ૨૩. अ. ઉચ્ચ પ્રદેશ એટલે શું ? ब. હિંદમાં ઉચ્ચ પ્રદેશ લખો.

જ. ૨૩. अ. પહાડોપર આવેલા મેદાનને ઉચ્ચ પ્રદેશ કહે છે.
ब. ૧. મધ્ય હિંદુસ્તાનનો ઉચ્ચ પ્રદેશ ૨. માળવાનો ઉચ્ચ પ્રદેશ એ વિંધ્યાચળની ઉત્તરમાં છે. ૩. દખ્ખણનો **ઉચ્ચ પ્રદેશ** એ સાતપુડાની દક્ષિણમાં છે. ૪. **મ્હેસુરનો ઉચ્ચ પ્રદેશ.**

સ. ૨૪. ખીણ એટલે શું ?

જ. ૨૪. બે પર્વત કે ડુંગરની વચ્ચેની નિચાણ જગા.

સ. ૨૫. હિંદમાં આવેલી ખીણો ગણાવો.

જ. ૨૫. ૧. નર્મદાની ખીણ. ૨. વર્ધા ને વેનગંગાની ખીણ. ૩. મહા નદીની ખીણ ૪. જમનાની ખીણ. ૫. કાંગરાની ખીણ. ૬. કાશ્મીરની ખીણ. ૭. આસામની ખીણ. ૮. હિમાલયની ખીણ. ૯. બ્રહ્મદેશની ખીણ.

સ. ૨૬. હિંદમાં આવેલાં રણ લખો.

જ. ૨૬. ૧ કચ્છમાં-કચ્છનું. ૨. સિંધમાં-**થરપારકરનું** ૩. રજપુતસ્તાનમાં-**જેસલમીરનું**.

સ. ૨૭. હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નદીઓ ગણાવો.

જ. ૨૭. સિંધુ (૨૦૦૦), ગંગા (૧૫૦૦), બ્રહ્મપુત્રા (૧૮૦૦), નર્મદા (૮૦૦), તાપી (૪૫૦), મહા (૧૦૦૦), ગોદાવરી (૯૦૦), કૃષ્ણા (૮૦૦), કાવેરી (૪૭૦), ઇરાવદી (૧૦૦૦), સાલવીન, સિતાંગ.

સ. ૨૮. ઉપલી નદીઓ ક્યાંથી નીકળી કયા કયા પ્રાંતોમાં વહી કોને મળે છે તે લખો.

જ. ૨૮. નદીનું નામ	ક્યાંથી નીકળે છે.	કયા કયા પ્રાંતોમાં વહે છે.	કોનેમળેછે.
૧. સિંધુ×	હિમાલય	કાશ્મીર, પંજાબ અને સિંધમાં	અરબીસમુદ્ર
૨. ગંગા	હિમાલય	આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો તથા બંગાળામાં	બંગાળી ઉપસાગર
૩. બ્રહ્મપુત્રા	હિમાલય	આસામ ને બંગાળામાં	,,
૪. નર્મદા	વિંધ્યાચળ	મધ્યપ્રાંતો, મધ્યહિંદએજન્સિ તથા ગુજરાતમાં	ખંભાતના અખાત
૫. તાપી	સાતપુડા	મધ્યપ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાત	અરબીસમુદ્ર
૬. મહા	બસ્તરના ડુંગર	બિહાર ને ઓરિસામાં	બંગાળાના ઉપસાગરને
૭. ગોદાવરી	સહ્યાદ્રિ	મહારાષ્ટ્ર, નિઝામનું રાજ્ય ને મદ્રાસ ઇલાકામાં	
૮ કૃષ્ણા	સહ્યાદ્રિ	,,	
૯. કાવેરી	સહ્યાદ્રિ	મ્હૈસુર ને મદ્રાસ ઇલાકામાં	
૧૦. ઇરાવદી	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	મર્તબાનને અખાત
૧૧ સાલવીન	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	
૧૨. સિતાંગ	પેગુયોમા	બ્રહ્મદેશ	

× સિંધુ એ હિમાલયમાંથી નીકળી કાશ્મીર, પંજાબ ને સિંધમાં વહી અરબી સમુદ્રને મળે છે. આ મુજબ દરેક નદી માટે સમજવું.

સ. ૨૯) નદીની શાખા એટલે શું ? જ. ૨૯. મોટી નદીમાંથી પાણીનો ફાંટો નીકળી નદીની પેઠે જુદો વહેતો હોય તે.

સ. ૩૦) ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા ને ઇરાવદીની શાખા લખો.

જ. ૩૦) ગંગા ૧ પદ્મા કે પાડા, ૨. ભાગીરથી એ દક્ષિણમાં જતાં હુગલી નામથી ઓળખાય છે.

બ્રહ્મપુત્રા—એ ટિબેટમાં સાંપુ નામથી ઓળખાય છે. પશ્ચિમ ફાંટો જમના ને પૂર્વ ફાંટો બ્રહ્મપુત્રા નામે ઓળખાય છે. બ્રહ્મપુત્રાના ફાંટાને સુરમા નદી મળે છે, પછી એ ફાંટો મેઘના નામથી ઓળખાય છે.

ઇરાવદીની શાખ-૧. રંગુન, ૨. બાસીન.

સ. ૩૧) સિંધુ, ગંગા, જમના, ગોદાવરી, કૃષ્ણાને કઈ કઇ નદીઓ મળે છે ?

જ. ૩૧) **સિંધુને**-જેલમ, ચિનાબ, રાવી, બીઆસ, સતલજ (ધારા) ને કાબુલ. **ગંગાને**—જમના, ગોગ્રા, રામગંગા, ગોમતી ગોગરા, ગંડકી, કુશી ને શોણ.

જમનાને-ચંબલ, સિંધ ને બટવા.

ગોદાવરીને-પ્રાણહિતા (પેનગંગા, વાઇનગંગા ને વર્ધા) માંજરા.

કૃષ્ણાને-ભીમા, પંચગંગા, વારણા, તુંગભદ્રા, ઘટપ્રભા ને મલપ્રભા.

સ. ૩૨) સિંધુ, ગંગા, બ્રહ્મપૂત્રા, નર્મદા, તાપી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી ઇરાવદી, જમના, સતલજ ને ગોગરી નદીપર આવેલાં શહેરો લખો.

જ. ૩૨) **સિંધુ**-લાકડ, **અટક**, કલાબાગ, ડેરાઇસ્માલખાન, ડેરાગાઝીખાન, મિટનકોટ, **શિકારપુર**, સક્કર, બક્કર, રોહરી,

હૈદ્રાબાદ, મિયાની, કોટ્રી, ઠઠ્ઠા, કરાંચી, શાહબંદર.
ગંગા-બદ્રીનાથ, હરદ્વાર, મીરત, કનોજ, કાનપુર, અલ્લાહાબાદ, મીરઝાપુર, કાશી, ગાઝીપુર, પટણા, મોંગીર, ભાગલપુર, રાજમહાલ. મુર્શીદાબાદ.
બ્રહ્મપુત્રા-તેજપુર, ગૌહત્તી, ઢાકા,
નર્મદા-જબલપોર, હુસેંગાબાદ, ચાંદોદ, ભરૂચ
તાપી-બરહાનપુર, ઇલીચપુર ભુસાવળ, સુરત, રાંદેર.
મહા-સંબલપુર, કંટક, જગન્નાથપુરી.
ગોદાવરી-નાશક, પૈઠણ રાજમહેંદ્રી, યાનાન.
કૃષ્ણા-સાંગલી, મીરજ, જમખંડી, મછલીપટ્ટણ.
કાવેરી-શ્રીરંગપટ્ટણ, ત્રિચિનોપલ્લી, ત્રાંકવીબાર.
ઇરાવદી-પ્રોમ, રંગુન.
જમના-સ્થાનેશ્વર, દિલ્હી, મથુરા, આગ્રા, ઇટાવા, કાલ્પી ને અલ્લાહાબાદ.
સતલજ-(ધારા) લુધિઆના, ફિરોઝપુર ને ભાવલપુર.
ગોગરા-(સરયુ)-અયોધ્યા.

સ. ૩૩) હિંદમાં આવેલી પવિત્ર નદીઓ લખો.
જ. ૩૩) ગંગા, જમના ગોદાવરી, નર્મદા, તાપી, કૃષ્ણા, સરસ્વતી.
સ. ૩૪) કઈ કઇ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?
જ. ૩૪) સિંધુ, સતલજ જમના, ગંગા, કાવેરી, તુંગભદ્રા, કૃષ્ણા,
સ. ૩૫) કઈ કઇ નદીઓના મુખ આગળ ડેલ્ટા છે ?
જ. ૩૫) બ્રહ્મપુત્રા, સિંધુ, ગંગા ઇરાવદી, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા ને કાવેરી.
સ. ૩૬) અ. દોઆબ એટલે શું ? બ. પંજાબ એટલે શું ?

જ. ૩૬) **અ.** બે નદીની વચ્ચેનો પ્રદેશ તે દોઆબ, **બ.** પાંચ નદી વચ્ચેનો પ્રદેશ તે પંજાબ.

સ. ૩૭) હિંદુસ્તાનમાં કયા કયા દોઆબ છે ને તે કઈ કઇ નદીની વચ્ચે આવેલા છે ?

જ. ૩૭) ૧ **સિંધસાગર**—સિંધુ ને જેલમ. **જેચ** અથવા **ચેજ**—જેલમ ને ચિનાબ. ૩. **રેચના**—ચિનાબ ને રાવી. **બારી**—રાવી ને બીઆસ. ૫. **જાલંધર**—બીઆસ ને સતલજ. ૬. **રોહીલખંડ**—ગંગા ને જમના.

સ. ૩૮) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.

જ. ૩૮) **સિંધુ**, જેલમ, ચિનાબ, રાવી, બીઆસ **સતલજ, ગંગા, જમના, ગોગરા,** રાપતી, ગંડકી, કુશી ને **બ્રહ્મપુત્રા.**

સ, ૩૯) સહ્યાદ્રિ (પશ્ચિમઘાટ) માં કઈ કઈ નદીના મૂળ છે ?

જ. ૩૯) **ગોદાવરી, કૃષ્ણા,** ભીમા, તુંગભદ્રા, **કાવેરી**.

સ. ૪૦) બંગાળી ઉપસાગર, અરબી સમુદ્ર, ખંભાતનો અખાત અને માર્તાબાનના અખાતમાં કઇ કઇ નદીના મુખ પડે છે ?

જ. ૪૦) **બંગાળી ઉપસાગર**—બ્રહ્મપુત્રા, ગંગા, મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી. **અરબી સમુદ્ર**—સિંધુ, તાપી ને ભાદર. **ખંભાતનો અખાત**—સાબરમતી, મહી ને નર્મદા. **માર્તાબાનનો અખાત**—ઇરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.

સ. ૪૧) ઉત્તરમાંથી નીકળી દક્ષિણમાં મળનારી નદીઓ લખો.

જ. ૪૧) હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ, ઇરાવદી, સિતાંગ, સાલ્વીન.

સ. ૪૨) પૂર્વમાંથી નીકળી પશ્ચિમમાં જનારી નદીઓ લખો.

જ. ૪૨) નર્મદા, તાપી ભાદર.

સ. ૪૩) પશ્ચિમમાંથી નીકળી પૂર્વમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.

જ. ૪૩) મહા, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, કાવેરી.

સ. ૪૪) દક્ષિણમાંથી નીકળી ઉત્તરમાં મળનારી નદીઓ ગણાવો.

જ. ૪૪) ચંબલ, સિંધ. બટવા, શોણ.

સ. ૪૫) अ. જળક્ષેપક પ્રદેશની વ્યાખ્યા લખો. ब. હિંદમાંના જળક્ષેપક પ્રદેશ ગણાવો.

જ. ૪૫) अ. જે ઉંચી જગાએથી જુદી જુદી દિશામાં પાણી વહે છે તે ઠેકાણાને (જળક્ષેપક) પ્રદેશ કહે છે. ब. સિંધુનો અને ગંગાનો.

સ. ૪૬) હિંદના કિનારા લખો.

જ. ૪૬) ૧. **બ્રહ્મદેશનો કિનારો**-૨. **પૂર્વ કિનારો**-એનો દક્ષિણ ભાગ કોરોમંડળ નામના જુના શહેર પરથી કોરોમંડળ કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. ૩. **પશ્ચિમ કિનારો**-એનો દક્ષિણ ભાગ ગોવાના દક્ષિણેથી કન્યાકુમારી ભૂશિર સુધીનો મલબાર કિનારાના નામથી ઓળખાય છે. દક્ષિણ હિંદુસ્તાનના કિનારાની લંબાઈ ચાર હજાર માઇલ છે.

સ. ૪૭) કોરોમંડળ કિનારે આવેલાં બંદરો ગણાવો.

જ. ૪૭) મછલીપટ્ટણ, મદ્રાસ, પોંડિચરી, કારીકલ, નેગાપટ્ટણ અને તુતિકોરીન.

સ. ૪૮) મલબાર કાંઠે આવેલાં બંદરો ગણાવો.

જ. ૪૮) કારવાર, કુમટે, હોનાવર. મેંગલુર, કાનાનોર, માહી, કાલીકટ, કોચીન અને ત્રિવેંદ્ર.

સ. ૪૯) હિંદુસ્તાનની ભૂશિરો લખો.

જ. ૪૯) કરાંચી પાસે-**માઝ.** દ્વારકા પાસે-**જગતપોઈંટ.** ગોવા

પાસે-**કેમારામાસ.** હિંદુસ્તાનની છેક દક્ષિણે-**કન્યાકુમારી.** ઓરિસા કિનારે-**પાલમાયરા.** બ્રહ્મદેશની પશ્ચિમે-**નિગ્રેસ.**

સ. ૫૦) હિંદમાં આવેલા સમુદ્ર, અખાત તથા ઉપસાગર ગણાવો.

જ. ૫૦) સમુદ્ર-**અરબી** એ હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમમાં; અખાત-**કચ્છનો** ને **ખંભાતનો** મુંબઇ ઇલાકામાં; **મનારનો** હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; **માર્તાબાનનો**-બ્રહ્મદેશની દક્ષિણે. ઉપસાગર-**બંગાળા** પૂર્વમાં મદ્રાસ ઇલાકો ને બ્રહ્મદેશની વચ્ચે.

સ. ૫૧) **अ.** સામુદ્રધુનીની વ્યાખ્યા આપો. **ब.** હિંદમાં કઇ સામુદ્રધુની છે ને તે ક્યાં આવી.

જ. ૫૧) **अ.** પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ. **ब** પાક (પાલ્ક) એ હિંદુસ્તાન અને લંકાની વચ્ચે મનારના અખાત ને બંગાળી ઉપસાગરને જોડે છે.

સ. ૫૨) હિંદના બેટો લખો.

જ. ૫૨) **લક્ષદ્વીપ** અને **માલદ્વીપ**-હિંદી મહાસાગરમાં પશ્ચિમ કિનારા પર; **સિલોન (લંકા)**-હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં; **રામેશ્વર**-હિંદુસ્તાન અને સિલોનની વચ્ચે **અંદામાન ને નિકોબાર**-પૂર્વ તરફ બંગાળી ઉપસાગરમાં; **મેગુઇદ્વીપો**-અંદામાન ને ટિનાસરીમની વચ્ચે.

સ. ૫૩) હિંદમાં દ્વીપકલ્પ કયા કયા છે ?

જ. ૫૩) કાઠિઆવાડ ને દક્ષિણ હિંદુસ્તાન. હિંદુસ્તાન એ પણ દ્વીપકલ્પ છે.

સ. ૫૪) હિંદનાં સરોવર ગણાવો, અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૫૪) **પાલ્તી, માન, રાવણહ્રદ**-હિમાલય પર્વતમાં મીઠા પાણીનાં. **વુલર**-કાશ્મીરમાં **સાંભર**-રજપુતસ્તાનમાં ખારાં

પાણીનું. **મંચર**-સિંધમાં. **લુનાર**-વરાડ પ્રાંતમાં ખારા પાણીનું. **ચીલકા** ને **પુલીકટ**-મદ્રાસ ઇલાકામાં ખારા પાણીનાં. **કોલર**-ગોદાવરી ને કૃષ્ણાના મુખની વચ્ચે હિંદુસ્તાનમાં મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર છે.

સ. ૫૫) હિંદના કયા કયા ભાગમાં કયાં કયાં પવિત્ર સ્થળો (જાત્રાનાં ઠેકાણાં) આવ્યા તે લખો.

જ. ૫૫) **મુંબઈ ઈલાકામાં**-દ્વારકા, પ્રભાસપાટણ, અંબાજી,સિદ્ધપુર, ગીરનાર. શેત્રુંજો, ડાકોર, ચાંદોદ, બહુધાન, નાશક,પંઢરપુર, ગોકર્ણ. **મદ્રાસ ઈલાકામાં**-શ્રીરંગમ, છેક દક્ષિણમાં રામેશ્વર. **બહારમાં**-ગયા. **ઓરિસામાં**-જગન્નાથપુરી. **છોટાનાગપુરમાં**-પારસનાથ (જૈન લોકનું) **સંયુકતપ્રાંતોમાં**-હરદ્વાર બદ્રીનાથ, અલાહાબાદ (પ્રયાગ). કાશી (બનારસ), મથુરા, વૃંદાવન. **પંજાબમાં**-અમૃતસર શીખ લોકનું. **અજમેરમાં**-અજમેર મુસલમાનનું. **રજપુતાના એજન્સીમાં**-આબુ, શ્રીનાથજી, પુષ્કરજી એકલિંગજી.

સ. ૫૬) જૈનનાં, પારસીનાં, મુસલમાનનાં ને શીખ લોકોનાં જાત્રાનાં સ્થળ લખો.

જ. ૫૬) **જૈનનાં**-આબુ, ગીરનાર, પાલિતાણા ને પારસનાથ, **પારસીનું**-ઉદવાડા. **મુસલમાનનાં**-પેટલાદ, વીરપુર, ને અજમેર, **શીખનું-અમૃતસર**.

સ. ૫૭) ચારે દિશામાં આવેલાં જાત્રાનાં સ્થળ લખો.

જ. ૫૭) ઉત્તરમાં-**હરદ્વાર**. પૂર્વમાં-**જગન્નાથપુરી (પુરી)**. દક્ષિણમાં-**રામેશ્વર**. પશ્ચિમમાં-**દ્વારકા**.

સ. ૫૮) હિંદમાંનાં રણક્ષેત્રો (લડાઇનાં સ્થળો) લખો.

જ. ૫૮) **મુંબઈ ઈલાકામાં**–સોમનાથ પાટણ, અમદાવાદ, વડોદરા, અહમદનગર, ખર્ડા, ખડકી તાલીકોટ, **મદ્રાસ ઈલાકામાં**–અંબુર, આર્ણી, વાંદીવાશ, આર્કાટ, પોલિલોર, પોર્તોનોવો. **બંગાળામાં**–બરાકપોર, પ્લાસી. **બિહારમાં**-બકસર. **પંજાબમાં**–પાણીપત, સ્થાનેશ્વર, કુરૂક્ષેત્ર, અલિવાલ, સેબ્રાઉન, ફિરાજશહેર, મુડકી, ગુજરાત, ચિલીઅનવાળા. **નિજામના રાજ્યમાં**–આસાઇ. **મ્હૈસુરમાં**–શ્રીરંગપટ્ટણ

સ. ૫૯) હિંદમાં આવેલી લશ્કરની છાવણીઓ લખો.

જ. ૫૯) **મુંબઇ ઈલાકામાં**–જેકોબાબાદ, કરાંચી, ભૂજ, રાજકોટ, વઢવાણ, અમદાવાદ, ડીસા, વડોદરા, નસીરાબાદ, ખડકી, અહમદનગર. સતારા. બેલગામ, મુંબઈ. **મદ્રાસ ઈલાકામાં**–મદ્રાસ, બલ્લારી, ત્રિચિનાપલ્લી. **બંગાળમાં**–કલકત્તા, બરાકપોર. **અયોધ્યામાં**-ફૈઝાબાદ. **આગ્રા પ્રાંતમાં** કાનપુર, અલાહાબાદ, મીરત. **પંજાબમાં**–મિયાનમીર, અંબાલા, દિલ્હી, મુલતાન, રાવળપીંડી ને શિયાળકોટ. **વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત**–પેશાવર, **બલુચિસ્તાનમાં** ક્વેટા. **મ્હૈસુરમાં**–બાંગલોર. **મધ્યપ્રાંત ને વરાડમાં**–કામટી, સાગર. **મધ્ય હિંદ એજન્સિમાં**–મહુ, નીમચ. **નિઝામના રાજ્યમાં**–સીકંદરાબાદ ને બોલારામ.

સ. ૬૦) હિંદની આબોહવા લખો.

જ. ૬૦) **ત્રાવણકોર, મલબાર અને બ્રહ્મદેશના કિનારાપર**–ભેજવાળી અને શિઆળા તથા ઉનાળાની ગરમીમાં બહુ

ફેર નહિ એવી. **પંજાબ અને સિંધમાં–સુકી અને શિયાળામાં ઘણી ઠંડી તથા ઉનાળામાં ઘણી ગરમી એવી. આસામના ઉંચા ડુંગરો તથા કારવારના કિનારા પાસેના ડુંગરો પર**-વધારે વરસાદવાળી હવા.

સ. ૬૧) હિંદની હવા અને તેની લોકપર શું અસર થએલી છે ?

જ. ૬૧) (૧) ઉત્તર ગુજરાત, સિંધ અને રજપુતસ્તાનમાં ટાઢ ને તાપ વધારે પડે છે તથા હવા સુકી છે, તેથી ત્યાંના લોકો કદાવર ને મજબુત છે. (૨) દક્ષિણ ગુજરાતમાં ટાઢ ને તાપ મધ્યમસર પડે છે, તથા જમીન ફળદ્રુપ છે, તેથી ત્યાંના લોકો પાતળા, મધ્યમ કદના, ચાલાક ને મોજીલા છે. (૩) પશ્ચિમ ઘાટમાં વરસાદ વધારે પડે છે તથા જમીન ભેજવાળી ને કાંકરીવાળી છે, તેથી ત્યાંના લોક ઠીંગણા, ઉદ્યોગી ને કરકસરીઆ છે. (૪) મદ્રાસ ઇલાકામાં ટાઢ ઓછી ને તાપ વધારે પડે છે, અને જમીનમાં કસ ઠીક છે. તેથી ત્યાંના લોકોનો રંગ કાળો, શરીરે ઉંચા તથા જોરાવર નથી અને ઓછા ઉદ્યોગી છે. (૫) બંગાળ ઇલાકો બહુ રસાળ, ગરમ ને ભેજવાળો છે, અને ડુંગરો નથી તેથી ત્યાંના લોકો કમજોર પણ બુદ્ધિ-શાળી છે. (૬) મધ્ય હિન્દ એજન્સિ ને પંજાબ–બંગાળા જેટલા રસાળ નથી તેમજ અહીં મોટા ડુંગરો છે, અને તાપ તથા ટાઢ વધારે પડે છે, તેથી અહીંના લોકો ઉંચા જબરા, શૂરા ને ઉદ્યોગી છે. (૭) કાંઠા પરના લોકો સાહસિક ને મહેનતુ છે.

સ. ૬૨) કોઈપણ પ્રદેશની હવા કેવી છે તે જાણવા માટે કયા ચાર કારણો ધ્યાનમાં રાખવાં ?

જ. ૬૨) (૧) વિષુવૃત્તથી જેમ જેમ ઉત્તરે અથવા દક્ષિણે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૨) સમુદ્રની સપાટીથી જેમ ઉંચે જઈએ તેમ તેમ ગરમી ઓછી. (૩) દેશના માંહેલા ભાગ કરતાં સમુદ્ર કિનારાના પ્રદેશમાં ગરમી ઓછી. (૪) વરસાદને લીધે તાપ અને ટાઢના પ્રમાણમાં પણ ફેર પડે છે.

સ. ૬૩) હિંદમાં ક્યાં ક્યાં વરસાદ વધારે પડે છે ?

જ. ૬૩) રત્નાગિરિ, કારવાર, પીંપળનેર, મહાબળેશ્વર ને મુંબઈમાં વરસાદ વધારે પડે છે. મહાબળેશ્વરમાં સરાસરી ૨૫૦ ઇંચ વરસાદ પડે છે. સૌથી વધુ વરસાદ આસામમાં આવેલા ચેરાપુંજીમાં સરાસરી ૫૨૫ ઇંચ પડે છે એટલો વરસાદ દુનિયાના કોઈપણ ભાગમાં પડતો નથી. મદ્રાસના કિનારા પર, મધ્ય હિંદુસ્તાન, પંજાબ અને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં શિઆળામાં થોડો વરસાદ પડે છે.

સ. ૬૩) હિંદમાં વરસાદ ક્યાં બહુજ ઓછો પડે છે ?

જ. ૬૪) ૧. થરનું રણ ને તેની આજુબાજુના પંજાબ ને સિંધમાં; ૨. રજપુતાનાના મુલકમાં.

સ. ૬૫) હિંદમાં સૌથી ઓછો અને વધારેમાં વધારે વરસાદ ક્યાં પડે છે ?

જ. ૬૫) સૌથી ઓછો વરસાદ હિંદના પશ્ચિમ ભાગમાં એટલે સિંધમાં. અને સૌથી વધુ વરસાદ પૂર્વ ભાગમાં એટલે આસામમાં.

સ. ૬૬) હિંદની મુખ્ય પેદાશ ગણાવો.

જ. ૬૬) અનાજ, તેલીબીઆં, રેસા, રંગ ને ઔષધી.

સ. ૬૭) હિંદના જુદા જુદા ભાગમાં ખેતીની કઈ કઈ પેદાશ થાય છે ?

જ. ૬૭) **ચોખા**-નદીના મુખ આગળના ત્રિકોણાકાર પ્રદેશ (ડેલ્ટા)માં, બંગાળામાં અને બ્રહ્મદેશમાં દરીઆ કિનારે. **ઘઉં**-પંજાબ, મધ્ય પ્રાંત, ખાનદેશ ને ગુજરાતમાં. **અળસી**-મધ્ય પ્રાંતો, મુંબઈ ઇલાકો ને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં. **તલ**-ગુજરાત મદ્રાસ ઇલાકો, બંગાળા ને બ્રહ્મદેશમાં. **રૂ**-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાડ, સિંધ ને નિઝામના રાજ્યમાં. **ચા**-આસામ, ઉત્તર બંગાળા, પંજાબ ને નીલગિરિમાં. **બુંદ**-દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં નીલગિરિ પર. **અફીણ**-બહાર ને માળવામાં.

સ. ૬૮) હિંદમાં સાગ, નાળિએરી, તાડ સાલ, દેવદાર, સુખડ અને ઇંડિઆ રબર ક્યાં થાય છે ?

જ. ૬૮) **સાગ**-કોંકણ, અંદામાન તથા બ્રહ્મદેશમાં. **નાળિએરી** ને **તાડ**-કોંકણ, લક્ષદ્વીપ તથા નિકોબારમાં. **સાલ**-હિમાલયની તળેટીમાં છોટાનાગપુર અને મધ્યપ્રાંતોના જંગલમાં. **દેવદાર**-હિમાલયના વાયવ્ય ભાગમાં. **સુખડ**-મ્હેસુરમાં, **ઇંડિઆ રબર**-બ્રહ્મદેશ તથા આસામમાં.

સ. ૬૯) હિંદમાં કઇ કઇ ખનીજ પેદાશ થાય છે અને તે ક્યાં થાય છે તે લખો.

જ. ૬૯) **કોયલા**-બંગાળા, આસામ, મધ્યપ્રાંત ને મદ્રાસમાં સૌથી વધારે બંગાળામાંથી નીકળે છે. **લોખંડ**-આખા હિંદુસ્તાનમાં. **કેરોસીન**-બ્રહ્મદેશની ઇરાવદી નદીની ખીણમાં. **મીઠું**-પંજાબમાં (સોલ્ટ રેંજ) મીઠા ડુંગર, ઓરીસા ને સાંબર સરોવરમાં. **કલાઇ**-બ્રહ્મદેશના ટિનાસરીમ પ્રાંતમાં.

સોનું-મ્હૈસુરમાં કોલારની ખાણમાં. **તાંબુ** અને **સીસું**-બંગાળામાં. **હીરા**-ગોવળકોંડા ને મધ્યહિંદ એજન્સિમાં અર્ચ, તહેરી ને પન્નામાં. **માણેક** ઉપલા બ્રહ્મદેશમાં. **અબરખ**-છોટાનાગપુર ને બહારમાં, **પ્લમ્બેગો**-મદ્રાસ ઇલાકાના ત્રાવણકોરમાં. **મેંગેનીઝ**-મદ્રાસ ઇલાકામાં ને પંચમહાલમાં.

સ. ૭૦) ઊન ક્યાં ક્યાં થાય છે?

જ. ૭૦) કાશ્મીર, પંજાબ અને રજપુતસ્તાનમાં.

સ. ૭૧) સિંહ, જંગલી ગધેડાં, ગેંડા, ઘેટાં, કસ્તુરી, મૃગ, હાથી, સાપ, રેશમના કીડા ક્યાં થાય છે?

જ ૭૧) **સિંહ**-કાઠિઆવાડના ગીરના જંગલમાં **જંગલી ગધેડા**-સિંધમાં. **ગેંડા**-બંગાળા, આસામ અને બ્રહ્મદેશમાં. **ઘેટાં**-કાશ્મીર, પંજાબ ને રજપુતસ્તાનમાં. **કસ્તુરી મૃગ** હિમાલયમાં **સાપ**-દક્ષિણ હિંદના જંગલમાં. **રેશમના કીડા**-બંગાળા, પંજાબમાં. **હાથી**-બ્રહ્મદેશ, આસામ અને મ્હૈસુરમાં.

સ. ૭૨) હિંદના મુખ્ય ધંધાઓ ગણાવો.

જ. ૭૨) મુખ્ય ધંધો (૧) ખેતીનો (૨) રેશમી તથા સુતરાઉ કાપડ વણવાનો. (૩) કારીગરીનો. (૪) નોકરી. (૫) મજુરી.

સ. ૭૩) હિંદમાં શેની શેની મીલો છે અને તે ક્યાં ક્યાં છે?

જ. ૭૩) **શણની**-બંગાળમાં. **રેશમની**-બંગાળા ને પંજાબમાં. **સુતરાઉ કાપડની**-ગુજરાત, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, વરાડ, સિંધ ને પંજાબમાં. **ચોખાની** -બંગાળા, બ્રહ્મદેશ ને કોકણમાં.

સ. ૭૪) હિંદનો વેપાર ક્યા ક્યા દેશો જોડે ચાલે છે?

જ. ૭૪) **દરીઆ માર્ગે**-ઈંગ્લાંડ, જર્મની, ચીન, અમેરિકા, ફ્રાન્સ, જાપાન ને મોરીસ. **જમીન માર્ગે**-હિંદુસ્તાનની સરહદ પરના પ્રાંતો જોડે (અફગાનિસ્તાન. બલુચિસ્તાન, નેપાળ વગેરે)

સ. ૭૫) હિંદુસ્તાનની મુખ્ય નિકાસ લખો.

જ. ૭૫) રૂ ચોખા, શણુ, તેલીબીઆં, ઘઉં, ઘી, લાખ, ઊન, ભુંદ ગળી ને અફીણુ.

સ. ૭૬) હિંદમાં પરદેશથી કયો કયો માલ આવે છે ?

જ. ૭૬ સુતરાઉ કાપડ ને સુતર, ખાંડ, સાંચાકામ, ગરમ કાપડ, ધાતુ ને લોખંડનો સામાન, દારૂ, રેશમી કાપડ, રેલ્વેનો સામાન, કાચ, રંગ, રેશમ ને કાગળ.

સ. ૭૭) હિંદના મુખ્ય ૭ બંદરો અનુક્રમે ગણાવો.

જ. ૭૭) કલકત્તા, મુંબઇ. રંગુન મદ્રાસ, કરાંચી ચિંતેગાંવ.

સ. ૭૮) હિંદમાંની મુખ્ય રેલ્વે અને તે ક્યાંથી ક્યાં જાય છે તે લખો.

જ. ૭૮) (૧) **બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલ્વે**-મુંબઇથી દિલ્હી સુધી જાય છે, એની બીજી શાખાઓ રજપુતાના તથા કાઠિઆવાડમાં જાય છે. (૨) **જી. આઇ. પી. રેલવે**-એની બે શાખા છે, એક મુંબઇથી ઉત્તર હિંદુસ્તાન તરફ પેશાવર અને કલકત્તા જાય છે. બીજી શાખા મુંબઇથી દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં આર્કોનમ સુધી જાય છે (૩) **નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે**-કરાંચીથી કવેટા અને કરાંચીથી લાહોર જાય છે. (૪) **ઇસ્ટ ઇંડિઆ રેલ્વે**-કલકત્તાથી દિલ્હી ને જબલપુર જાય છે. (૫) **આસામ રેલ્વે**-આસામ પૂર્વ બંગાળમાં. (૬) **બંગાળ નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે**-બંગાળા ને મધ્ય પ્રાંતોમાં.

(૭) **આઉધ રોહીલ ખંડ રેલ્વે**-આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોમાં, (૮) **બંગાળ નાગપુર રેલ્વે**–એની બે શાખા છે, એક નાગપુર ને બીજી વિજાગાપટ્ટણ જાય છે. (૯) **મદ્રાસ રેલ્વે**–મદ્રાસથી કલકત્તા અને મદ્રાસથી કાલીકટ. (૧૦) **સધર્ન મરાઠા રેલ્વે**–પુનાથી બાંગલોર ને બેજવાડા સુધી. (૧૧) **સાઉથ ઇંડિઆ રેલ્વે**–છેક દક્ષિણમાં તુતિકોરીન સુધી જાય છે. (૧૨) **બર્મા રેલ્વે**–રંગુનથી નીકળી બ્રહ્મદેશમાં જાય છે.

સ. ૭૯) મુંબઇથી પેશાવર જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૭૯) કલ્યાણ, ઇગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, ભોપાળ, ઝાંસી, આગ્રા, દિલ્હી, અંબાલા, અમૃતસર, લાહોર, પેશાવર.

સ. ૮૦) મુંબઇથી નાગપુરને રસ્તે કલકત્તા જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૦) કલ્યાણ, ઇગતપુરી, મનમાડ, ભુસાવળ, નાગપુર, રાયપુર, વિલાસપુર, કલકત્તા.

સ. ૮૧) મુંબઇથી મદ્રાસ જતાં ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૮૧) કલ્યાણ પુના ધોંડ હોતગી, રાયચુર, ગુત્તી, આર્કોનમ, મદ્રાસ.

સ. ૮૨) મુંબઇથી સુરત થઇ દિલ્હી જતાં જે મોટાં સ્ટેશનો આવે તે ગણાવો.

જ. ૮૨) સુરત, વડોદરા, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, કોટા, ભરતપુર, મથુરા, ને દિલ્હી.

સ. ૮૩) મુંબઇથી કરાંચી જતાં ક્યાં ક્યાં ગાડી બદલવી પડે ?

જ. ૮૩) અમદાવાદ, મારવાડ, હૈદ્રાબાદ.

સ. (૮૪) હિંદમાં મોટામાં મોટી રેલ્વે કઇ છે ને ક્યા ક્યા મોટા શહેરો આગળ થઇને જાય છે ?

જ. (૮૪) નોર્થ વેસ્ટર્ન રેલ્વે. કરાંચી, પેશાવર, લાહોર.

સ. (૮૫) કઈ કઈ નદીઓમાં વહાણુ ચાલે છે ?

જ. (૮૫) સિંધુ ગંગા, બ્રહ્મપુત્રા ને ઇરાવદી.

સ. (૮૬) હિંદમાં વસ્તી કેટલા માણસની છે ?

જ. (૮૬) સાડીએકત્રીસ કરોડ માણસની એટલે આખા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની વસ્તીનો પોણો ભાગ, પૃથ્વીની આખી વસ્તીનો છટ્ઠોભાગ અને મુંબઈ ઇલાકાથી આઠ ગણી છે.

સ. (૮૭) હિંદમાં ધાડી વસ્તી ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. (૮૭) (૧) ગંગા ને બ્રહ્મપુત્રાના પ્રદેશમાં. (૨) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં. (૩) કિનારાપરના પ્રદેશમાં

સ. (૮૮) હિંદમાં થોડી વસ્તી ક્યા ક્યાં છે ?

જ. (૮૮) (૧) મધ્ય હિંદુસ્તાનના ડુંગરોમાં. (૨) રજપુતસ્તાનના પશ્ચિમ ભાગમાં.

સ. ૮૯ હિંદમાં કઈ કઈ મુખ્ય જાતો વસે છે અને તે ક્યાં વસે છે તે, તથા તેમની વસ્તીઓ લખો.

જ. (૮૯) ૧. **કોલોરીઅનો** છોટાનાગપુર અને મધ્ય પ્રાંતમાં. ૨. **દ્રાવિડો**–(૬૪૦ લાખ) દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં. ૩. **આર્ય**– ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં ૪. **મોંગોલ**–(૯૫ લાખ) બ્રહ્મદેશ ને હિમાલયના ટિબેટ તરફના ભાગમાં. ૫. **મુસલમાન**– (૬૩૦ લાખ) આખા હિંદમાં. ૬. **પારસી**–(એક લાખ) મુંબઈ ઇલાકાના પશ્ચિમ ભાગમાં. ૭. **યાહુદી**–કોકણમાં. **ખ્રિસ્તી**–(ત્રીસ લાખ) મદ્રાસ ઇલાકામાં.

સ. ૯૦) હિંદુસ્તાનમાં પચાસ હજાર કરતાં વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો કેટલાં છે? અને તે ઉપરથી શું અનુમાન થાય છે?

જ. ૯૦) ૭૫ શહેરો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે વસ્તીનો ઘણો ભાગ ખેતી પર ગુજરાન ચલાવે છે,

સ. ૯૧) હિંદમાં કઇ કઇ ભાષા બોલાય છે?

જ. ૯૧) બંગાળી, ઉર્યા, હિંદી, પંજાબી, મરાઠી, ગુજરાતી, સિંધી હિંદુસ્તાની અથવા ઉર્દુ, દ્રાવિડી, (તામીલ, તેલુગુ, મલાયલમ કાનડી) ગોંડ, બ્રહ્મી અંગ્રેજી.

સ. ૯૨) હિંદુસ્તાનમાં ચાલતા ધર્મો ને તે માનનારની સંખ્યા લખો.

જ. ૯૨) **હિંદુધર્મ**–૨૨ કરોડ. **મુસલમાનીધર્મ**–૬ કરોડ ત્રીસ લાખ. **બૌદ્ધધર્મ**–૯૫ લાખ. **જૈનધર્મ**–૧૩ લાખ. **શીખધર્મ**–૨૨ લાખ. **ખ્રિસ્તિધર્મ** ૩૦ લાખ. **જરથોસ્તીધર્મ**–૧ લાખ

સ. ૯૩) હિંદમાં ચાલતા હુન્નર ગણાવો.

જ. ૯૩) શેતરંજ; કીનખાબ; સોનેરી ને રૂપેરી કસબનું કામ; સોના, રૂપા, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતર કામ: મલમલ; જવાહીરના દાગીના.

સ. ૯૪) હિંદમાં કોયલાની ખાણો કેટલી છે. અને કયાં કયાં છે.?

જ. ૯૪) ૧૧૪ કોયલાની ખાણો છે. ને તે બંગાળા, આસામ મધ્યપ્રાંતો, મદ્રાસ ઇલાકામાં છે સૌથી વધુ ૧૦૫ ખાણો બંગાળામાં છે.

સ. ૯૫) अ. શણુની મીલો ક્યા ઈલાકામાં છે અને કેટલી છે? ब. કાપડની મીલો ક્યાં છે અને કેટલી છે?

જ. ૯૫) अ. બંગાળા ઈલાકામાં ૩૪. ब. મુંબઈમાં તથા ગુજરાતમાં ૨૦૦

સ. ૯૬) હિંદુસ્તાનની રાજ્ય વ્યવસ્થા લખો.

જ. ૯૬) કમિશ્નરના ઉપરી ગવર્નર સાહેબ છે. બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનમાં ૯ ગવર્નરો, અને ૬ ચીફ કમિશ્નરો છે, એ બધાના ઉપરી અધિકારી વાઈસરૉય એટલે શહેનશાહના પ્રતિનિધિ છે, એમની નીમણુક શહેનશાહ કરે છે, અને તે ઘણું કરી પાંચ વરસ સુધીની હોય છે, એમને રાજકાજમાં મદદ કરવા બે મંડળો છે. એક દેશનો કારભાર કરનારૂં એમાં ૧૪૩ સભાસદ હોય છે તેમાં ૧૦૪ ચુંટી કઢાયલા હોય છે. અને બીજું કાયદા બાંધનારૂં. એમાં ૬૦ સભાસદ હોય છે. કારભાર ચલાવનાર મંડળમાં વાઈસરૉયને અને હિંદનો સેનાપતિ, તથા બીજા સભાસદો હોય છે. એ મંડળ હિંદી સરકારને નામે ઓળખાય છે, વાઈસરૉયને મદદ કરનારી સભામાંના દરેક સભાસદ જુદા જુદા ખાતા જેવા કે કાયદા બાંધનારૂં, ઉપજ ખરચનો હિસાબ રાખનારૂં, દેશનો બંદોબસ્ત રાખનારૂં, લશ્કરી ખાતું, વગેરે પર દેખરેખ રાખે છે, પરરાજ્યો અને હિંદુસ્તાનનાં મોટાં દેશી રાજ્યોને લગતાં કામો પર વાઈસરૉય પંડે દેખરેખ રાખે છે. દરેક ખાતાનું કામ ચલાવવાને એક સેક્રેટરી એટલે કારભારી નીમેલો હોય છે, તે તે ખાતાના ઉપરી સભાસદના હુકમમાં રહી કામ કરે છે.

સ. ૯૭) ગવર્નરોને મદદ કરનારી કઇ કઈ સભા હોય છે?

જ. ૯૭) (૧) કારભાર ચલાવનારી. (૨) કાયદા બાંધનારી.

સ. ૯૮) ગવર્નરને મદદ કરવાને કોણ કોણ હોય છે?

જ. ૯૮) એકઝીકયુટીવ સભાસદો અને દેશી પ્રધાનો.

સ. ૯૯) ચીફ કમિશનરોને કઇ સત્તા નથી?

જ. ૯૯) પોતાના પ્રાંત માટે કાયદા બાંધવાની સત્તા નથી.

સ. ૧૦૦) હિંદી સરકાર કોની સત્તા નીચે છે?

જ. ૧૦૦) હિંદી પ્રધાનની.

સ. ૧૦૧) શહેનશાહના પ્રધાનને હસ્તક કયાં કયાં કામો છે?

જ. ૧૦૧) હિંદુસ્તાનની ઉપજનો ખરચ કરવો, લડાઇ કરવાનો હુકમ કરવો. વાઇસરોય, ગવર્નરો અને હાઇકોર્ટના જડજો વગેરે મોટા પગારના અમલદારોની નીમણુક કરાવવી. અને હિંદુસ્તાનમાં કરેલા કાયદાને માટે શહેનશાહની મંજુરી મેળવવી.

સ. ૧૦૨) શહેનશાહના પ્રધાનને શું કહે છે? અને હાલના હિંદી પ્રધાનનું નામ શું? જ. ૧૦૨) હિંદનો વજીર લોર્ડ પીલ.

સ. ૧૦૩) હિંદના વજીરની કચેરી કયાં છે અને એ કચેરી શા નામથી ઓળખાય છે?

જ. ૧૦૩) લંડન શહેરમાં છે. એ કચેરીને ઇંડીઆ ઓફિસ કહે છે.

સ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને સભા હોય છે કે નહિ?

જ. ૧૦૪) હિંદના વજીરને મદદ કરનાર એક સભા હોય છે.

સ. ૧૦૫) મુંબઇ, મદ્રાસ અને બંગાળા ઇલાકાના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે કયાં કયાં દેશી રાજ્યો છે?

જ. ૧૦૫) મુંબઇ ઇલાકાના ગવર્નર–કચ્છ અને કોલ્હાપુર.
મદ્રાસ ઇલાકાના ગવર્નર–ત્રાવણકોર, કોચીન અને પુદુકોટા.
બંગાળા ઇલાકાના ગવર્નર–કુચબિહાર અને ટીપેરા.

સ. ૧૦૬) ક્યા ક્યા ગવર્નરો તથા ચીફ કમિશનરની દેખરેખ નીચે ક્યાં ક્યાં દેશીરાજ્યો છે ?

જ. ૧૦૬) બહાર, ઓરિસાને છોટા નાગપુરના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે–સિક્રીમ.

આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતોના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે–રામપુર ને ગઢવાલ.

પંજાબ પ્રાંતના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે–ભાવલપુર, પતિઆળા, ઝીંદ, નભા, કપુરથલા, ફરીદકોટ અને મુદી. આસામના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે–મણિપુર.

મધ્યપ્રાંત ને વરાડના ગવર્નરની દેખરેખ નીચે–બસ્તર.

સ. ૧૦૭) હિંદમાં રજપુતોનું રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૭) મેવાડ (ઉદેપુર), મારવાડ (જોધપુર), જયપુર, બુંદી, વિકાનેર, કોટા, કિરોલી, કિશનગઢ, જેસલમેર, અલવર, શિરોહી, ડુંગરપુર, વાંસવાડા, પ્રતાપગઢ ને ઝાલાવાડ એ રજપુતસ્તાન એજન્સિમાં છે. કાશ્મીર, મ્હૈસુર, નેપાળ; ગઢવાલ એ અયોધ્યામાં છે.

સ. ૧૦૮) મરેઠી રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૮) વડોદરા, ગ્વાલિઅર, ઇંદોર, ત્રાવણકોર, કોલ્હાપુર, સાવંતવાડી, ને કોચીન.

સ. ૧૦૯) મુસલમાન લોકોનું રાજ્ય ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૧૦૯) નિઝામ, ભોપાળ, ટોંક, રામપુર, ભાવલપુર, ખૈરપુર, જુનાગઢ, પાલણપુર, રાધનપુર, વાડાશિનોર, ખંભાત, સચીન, સાવનુર.

સ. ૧૧૦) શીખ રાજ્યો ગણાવો. અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

જ. ૧૧૦) પતિઆળા, ઝીંદ, નભા, કપુરથલા, ફરીદકોટ, અને મુદી.

સ. ૧૧૧) જાટ લોકનાં ને હબસીનાં રાજ્ય લખો.

જ. ૧૧૧) જાટ લોકનાં–ભરતપુર ને ધોળપુર.
હબસીનાં–જાફરાબાદ ને જંજીરા.

સ. ૧૧૨) હિંદમાં પ્રખ્યાત કિલ્લા ગણાવો.

જ. ૧૧૨) ભરતપુર, ગ્વાલીઅર, અલાહાબાદ, ચિતોડ, મંદેસર, જીંજી, ફોર્ટસેંટ જ્યોર્જ, મુંબઈમાં) ફોર્ટસેંટ દેવીડ, (મદ્રાસમાં) ફોર્ટસેંટ વિલિયમ (કલકત્તામાં).

સ. ૧૧૩) હિંદમાંની મોટામાં મોટી બે નદીઓ લખો.

જ. ૧૧૩) બ્રહ્મપુત્રા ને સિંધુ.

સ. ૧૧૪) બ્રિટિશ હિંદુસ્તાનની કુલ ઉપજ કેટલી છે? અને તે કયા કયા ખાતાની કેટકેટલી થાય છે તે લખો.

જ. ૧૧૪) કુલ ઉપજ ૧૨૭ કરોડ રૂપીઆ છે. ઉપજનો ચોથો ભાગ જમીનની મહેસુલથી, ચોથા કરતાં વધારે ભાગ રેલ્વેથી, બાકીની ઉપજ મીઠું, અફીણ, જકાત. આબકારી, પોષ્ટ તથા તાર ખાતાથી થાય છે.

સ. ૧૧૫) સરકારને હિંદમાં કેટલો ખરચ થાય છે અને તે કયા કયા ખાતામાં થાય છે?

જ. ૧૧૫) ઉપજનો ચોથો ભાગ લશ્કરી ખાતામાં, ચોથો ભાગ રેલ્વે ખાતામાં, ચોથો સરકારી નોકરોના પગારમાં, અને ચોથો ભાગ ઇરિગેશન પબ્લિક વર્કસ, ખાતું. વ્યાજ, અને પોસ્ટ ઓફિસમાં થાય છે?

સ. ૧૧૬) હિંદમાં કુલ લશ્કર કેટલા માણસનું છે?
જ. ૧૧૬) યુરોપીઅન અને દેશી લશ્કર મળી કુલ સવા બે લાખ માણસનું છે.

સ. ૧૧૭) अ. હિંદમાં દેશી રાજાઓનું લશ્કર કેટલા માણસનું છે?
ब. રાજી ખુશીથી સરકારને મદદ કરતાં [વોલંટીઅર] લશ્કર કેટલા માણસનું છે?

જ. ૧૧૭) अ. સત્તર હજાર માણસનું. ब તેર હજાર માણસનું.

સ. ૧૧૮) अ. મલબાર કાંઠો કોને કહે છે? ब. મલબાર કાંઠે આવેલા બંદરો લખો.

જ. ૧૧૮) अ. ગોવાની દક્ષિણના પશ્ચિમ કિનારાને.
ब. મેંગલુર, કાનાનુર તાલીચેરી, કાલીકટ, કોચીન.

સ. ૧૧૯) अ. કોરોમાંડલ કાંઠો કોને કહે છે?
ब. કોરોમાંડલ કાંઠે આવેલાં બંદરો ગણાવો.

જ. ૧૧૯) अ. ગોદાવરીના દક્ષિણના પૂર્વ કિનારાને. ब. વિઝાગાપટ્ટણ, કોકણદ, મછલીપટ્ટણ, મદ્રાસ, નેગાપટ્ટણ, તુતિકોરીન.

સ. ૧૨૦) હિંદમાં વિશ્વ વિદ્યાલયો (યુનિવર્સિટી) કયા કયા શહેરમાં છે?
જ. ૧૨૦) મુંબઇ, મદ્રાસ, કલકત્તા, લાહોર, અલાહાબાદ અને કાશી.

સ. ૧૨૧) કઈ કઈ બાબતનું જ્ઞાન આપવા મહા વિદ્યાલયો છે?
જ. ૧૨૧) હુન્નરકળાનું, વૈદકનું, ખેતીવાડીનું અને કાયદાનું.

સ. ૧૨૨) વિષુવવૃત્તની વ્યાખ્યા લખો.
જ. ૧૨૨) પૃથ્વીના ગોળાના બરાબર બે સરખા ભાગ કરે એવી પૂર્વ પશ્ચિમ જે લીટી દોરેલી છે તે.

સ. ૧૨૩) ધ્રુવ એટલે શું તે સમજાવો. ધ્રુવ કેટલા છે ને તે ક્યા ક્યા ?

જ. ૧૨૩) ધ્રુવ—પૃથ્વી જે કલ્પેલી ધરીપર પશ્ચિમથી પૂર્વ તરફ ફરે છે તેનો ઉત્તર દક્ષિણ એકેક છેડો. ધ્રુવ બે છે, ઉત્તર ધ્રુવ અને દક્ષિણ ધ્રુવ.

સ. ૧૨૪) અક્ષાંશવૃત્ત, અક્ષાંશ, રેખાંશવૃત્ત, અને રેખાંશની વ્યાખ્યા લખો.

જ. ૧૨૪) **અક્ષાંશવૃત્ત**—વિષુવવૃત્તની ઉત્તર દક્ષિણમાં સરખે અંતરે જે લીટીઓ દોરેલી હોય છે તે. **અક્ષાંશ** વિષુવવૃત્તથી ઉત્તર કે દક્ષિણમાં કોઇ પણ જે જગાનું અંતર તે. **રેખાંશવૃત્ત**—પૃથ્વીના બંને ધ્રુવમાંથી વિષુવવૃત્તને છેદીને જે વર્તુળે જાય છે તે. **રેખાંક્ષ**—મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તની પૂર્વ કે પશ્ચિમમાં કોઈ પણ જગાનું જે અંતર તે.

સ. ૧૨૫) અક્ષાંશ અને રેખાંશ કેટલી જાતનાં છે ને તે ક્યાં ક્યાં ?

જ. ૧૨૫) અક્ષાંશ બે જાતના છે. વિષુવવૃત્તની ઉત્તરના તે ઉત્તર અક્ષાંશ, અને વિષુવવૃત્તની દક્ષિણના તે દક્ષિણ અક્ષાંશ. રેખાંશ બે જાતનાં છે. મુકરર કરેલાં રેખાંશવૃત્તથી પૂર્વના તે પૂર્વ રેખાંશ અને પશ્ચિમના તે પશ્ચિમ રેખાંશ.

સ. ૧૨૬) નકશામાં આડી ઉભી લીટીઓ શા માટે દોરેલી છે ?

જ. ૧૨૬) કોઇ પણ સ્થળની જગા નક્કી કરવા માટે.

સ. ૧૨૭) હિંદુઓ પહેલું રેખાંશવૃત્ત ક્યાંથી ગણે છે અને અંગ્રેજો ક્યાંથી ગણે છે ?

જ. ૧૨૭) હિંદુઓ ઉજ્જનથી અને અંગ્રેજો ઈંગ્લાંડમાં આવેલા ગ્રીનિચથી.

સ. ૧૨૮) હિંદમાં મોટામાં મોટી લસ્કરની છાવણી ક્યાં છે ? જ. પેશાવર.

સ. ૧૨૯) હિંદમાં વહેવારના મુખ્ય રસ્તા ક્યા ક્યા છે?

જ. ૧૨૯) ૧. મોટી સડકો એટલે બાંધેલા મોટા રસ્તા. ૨. રેલવે. ૩. વહાણ અને આગબોટનો રસ્તો એટલે દરિઆઈમાર્ગ.

સ. ૧૩૦) હિંદમાં કઇ કઇ મોટી સડકો ક્યાંથી નીકળી ક્યાં ક્યાં મોટા શહેરોમાં થઇને જાય છે?

જ. ૧૩૦) ૧. મુંબઇથી નાશક ધુળીઆ, ઇંદોર અને ગ્વાલીઅરમાં થઇ આગ્રા જવાની. કલકત્તાથી બનારસ (કાશી), લખનૌ, બરેલી, લાહોર થઇ પેશાવર જવાની. ૩. મદ્રાસથી મછલીપટ્ટણ, ગંજામ અને કટક થઇ કલકત્તે જવાની. ૪. પુનાથી સતારા, બેલગામ ધારવાડ, અને બાંગલોર થઇ મદ્રાસ જવાની.

સ. ૧૩૧) મુંબઇથી વઢવાણ સુધી કઇ રેલવે જાય છે.

જ. ૧૩૧) બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલવે.

સ. ૧૩૨) મુંબઇથી ટુંકે રસ્તે પેશાવર, દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ કેટલા માઇલ દૂર છે, ને ત્યાં જતાં કેટલો વખત લાગે છે તે લખો.

જ. ૧૩૨) મુંબઇથી વડોદરા મથુરાને રસ્તે પેશાવર ૧૪૫૦ માઇલ, ૪૭ કલાક; દિલ્હી ૮૬૫ માઇલ, ૨૬ા કલાક; કલકત્તા નાગપુરને રસ્તે ૧૨૨૧ માઇલ, ૪૨ કલાક; અને મદ્રાસ ૭૯૪ માઇલ, ૩૩ કલાક.

સ. ૧૩૩) હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કિનારાપર આવેલાં મુખ્ય બંદરો લખો.

જ. ૧૨૩) કરાંચી, માંડવી, પોરબંદર, મુંબઇ, રત્નાગિરિ, ગોવા, કારવાર, માંગલોર અને કોચીન.

સ. ૧૩૪) હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારા પર આવેલાં મુખ્ય બંદરો લખો.
જ. ૧૩૪) નેગાપટ્ટણ, પૌંડીચેરી, મદ્રાસ, મછલીપટ્ટણ, વિજાગાપટ્ટણ, ગોપાળપુર, ગંજામ, કલકત્તા, ચિતેગાંવ, આકિઆબ ને રંગુન.

સ. ૧૩૫) વાઇસરૉયની સીધી દેખરેખ નીચેનાં દેશીરાજ્યો લખો.
જ. ૧૩૫) ૧. નિઝામનું રાજ્ય, ૨. મ્હૈસુરનું રાજ્ય, ૩ ગાયકવાડનું રાજ્ય, ૪. કાશ્મીરનું રાજ્ય, ૫. રજપુતાના એજન્સિ, ૬. મધ્યહિંદ એજન્સિ, ૭. બલુચિસ્તાન એજન્સિ, ૮. વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાંની એજન્સિ. ૯. પશ્ચિમ હિંદુસ્તાનના રાજ્યોની એજન્સિ.

સ. ૧૩૬) હિંદના દરેક ભાગમાં આવેલા મુખ્ય મુખ્ય શહેરો લખો.
જ. ૧૩૬) **મુંબઈ ઇલાકામાં**–મુંબઈ, અમદાવાદ, પુના, કરાંચી, સુરત. વડોદરા, કારવાર. **મદ્રાસ ઈલાકામાં**–મદ્રાસ. કાંચીવરમ, બલ્લારી, તંજાવર, નેગાપટ્ટણ, મદુરા ત્રિચિનોપલ્લી, શ્રીરંગમ, સાલેમ, ઉત્તાકામંડ. કાલીકટ, મેંગલુર, કાનાનુર, તેલેચેરી, મછલીપટ્ટણ, વિજાગાપટ્ટણ, ત્રિવેંદ્ર, આલેપ્પી, અર્નાકોલમ. **કુર્ગમાં**–મર્કરા. **બ્રહ્મદેશમાં**–રંગુન, માંડલે, આકિઆબ, બાસીન, પ્રોમ, ભામો. **આસામમાં**–સિલહટ, ગોહત્તી, ને શિલોંગ. **બંગાળામાં**–કલકત્તા, ઢાકા, ચિતેગાંવ, સીરંજગંજ મુર્શિદાબાદ. **બિહારમાં**–પટણા, ગયા, ભાગલપુર, મોંગીર, **ઓઢીઆમાં**-કટક, જગન્નાથપુરી. **આગ્રા પ્રાંતમાં**–અલાહાબાદ, આગ્રા, કાશી, કાનપુર, ગાઝીપુર, ઝાંસી, મથુરા, મીરત, અલીગઢ, સહરાનપુર, દેહરાદુન, બરેલી. **અયોધ્યા પ્રાંતમાં**–લખનૌ, ફૈઝાબાદ, અયોધ્યા, રામપુર. **પંજાબમાં**–

લાહોર, દિલ્હી, અમૃતસર, અંબાલા, પાણીપત, મુલતાન, રાવળપીંડી, સિયાળકોટ. **વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં**–પેશાવર, ડેરાઇસ્માઇલખાન. **બ્રિટિશ બલુચિસ્તાનમાં** ક્વેટા, **અજમેરમાં**–અજમેર. **મધ્ય પ્રાંતમાં**–નાગપુર, જબલપોર સાગર, બરહાનપુર, રાયપુર, ચંદા, વર્ધા. **વરાડમાં**–ઇલીચપુર, ઉમરાવતી, અકોલા. **કાશ્મીરમાં**–કાશ્મીર (શ્રીનગર) જમ્મુ, **રજપુતાના એજન્સિમાં**–જોધપુર, જયપુર, ઉદેપુર, વિકાનેર, જેસલમીર, ભરતપુર. **મધ્યહિંદ એજન્સિમાં**–ઈંદોર, મહુ, ભોપાળ, ગ્વાલીઅર, ઉજ્જન. **નિઝામના રાજ્યમાં**-હૈદ્રાબાદ, ઔરંગાબાદ, સિકંદરાબાદ, ગોવળકોંડા, ઈલોરા, રાયપુર. **મ્હૈસુરમાં**–બાંગલોર, મ્હૈસુર, શ્રીરંગપટ્ટણ. **ગાયકવાડી રાજ્યમાં**–વડોદરા, નવસારી, પાટણ, ડભોઇ, સિદ્ધપુર, વડનગર, મહેસાણા, **નેપાળમાં**–ખટમંડુ. **ભુતાનમાં** પુનાખા.

સ. ૧૩૭) હિંદુસ્તાનમાં એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેરો અનુક્રમે ગણાવો.

જ. ૧૩૭) કલકત્તા (૧૨૨૨ હજાર+) મુંબઇ (૯૭૯), મદ્રાસ (૫૧૮), હૈદ્રાબાદ (૫૦૧), રંગુન (૨૯૨). લખનૌ (૨૬૦), દિલ્હી (૨૩૩), લાહોર (૨૨૯), અમદાવાદ (૨૧૭), કાશી (૨૦૪), બાંગલોર (૧૯૯), પોંડેચેરી (૧૮૫), આગ્રા (૧૮૫), અલાહાબાદ (૧૭૨), કોલંબો (૧૫૮), અમૃતસર (૧૫૩),

+ આંકડાઓ હજારની સંખ્યા બતાવે છે.

કરાંચી (૧૫૨), માંડલે (૧૩૮), જયપુર (૧૩૭), પટણા (૧૩૬), મદુરા (૧૩૪), બરેલી (૧૨૯), શ્રીનગર (૧૨૬), ત્રિચિનોપલ્લી (૧૨૨), મીરત (૧૧૬), સુરત (૧૧૪), ઢાકા (૧૦૯), નાગપુર (૧૦૧), જબલપોર (૧૦૧).

પ્ર. ૧૩૮) હુનર માટે વખણાતાં સ્થળો ક્યાં ક્યાં છે અને શા માટે પ્રખ્યાત છે તે લખો.

જ. ૧૩૮) **બલ્લારી**–મદ્રાસ ઇલાકામાં રૂના વેપારનું મથક. **ત્રિચિનોપલ્લી**–મદ્રાસ ઇલાકામાં જવાહીરના દાગીના ને ચીરૂટ. **સાલેમ**–મદ્રાસ ઇલાકામાં પોલાદનો સામાન. **વિજાગાપટ્ટણ**–મદ્રાસ ઇલાકામાં શીંગડાની પેટીઓ. **સીલહટ**–આસામ પ્રાંતનું મુખ્ય શહેર નારંગી. માટે **કાચાર**–આસામ પ્રાંતમાં ચાના બગીચા. **ઢાકા**–બંગાળા ઇલાકામાં મલમલ. **મોંગીર**–બહાર પ્રાંતમાં બંદુક ને પિસ્તોલ. **સાકચી**-છોટાનાગપુરમાં લોઢાનું કારખાનું. **કાનપુર**–આગ્રા પ્રાંતમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ તથા ચામડાનો સામાન **ગાજીપુર**-આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ. **રામપુર**–અયોધ્યામાં ખેસ, દુપટ્ટા ને ચાદર. **અમૃતસર**–પંજાબમાં ગરમ શાલ રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ. **નાગપુર**–મધ્યપ્રાંતમાં ધોતી જોડાં ને સંતરા. **બુરહાનપુર**–મધ્યપ્રાંતમાં રેશમી ને કસબી કાપડ. **કાશ્મીર** શાલ. **જયપુર**–રજપુતાના એજન્સિમાં ચિત્રકામ તથા સંગ્રહસ્થાન. **બાંગલોર**–મ્હેસુરમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ. **ઔરંગાબાદ**–નિઝામના રાજ્યમાં રેશમી કાપડ **બેદર**-નિઝામના રાજ્યમાં પાનદાની, હુક્કા, સોના રૂપાની કારીગરીવાળા પિત્તળનાં

વાસણ. **જબલપુર**–મધ્યપ્રાંતમાં તંબુ **ચિતેગાંવ**–બંગાળામાં વહાણ બાંધવાનું તથા સુતારકામ. **શિરોહી**–રજપુતાના એજન્સિમાં તરવાર. **કાશી** આગ્રા પ્રાંતમાં લોટા ને પીતાંબર. **લાહોર**–પંજાબમાં શેતરંજી. **મથુરા**–આગ્રા પ્રાંતમાં પેંડા. **ડુંગરપુર**–રજપુતાના એજન્સિમાં મૂર્તિઓ. **ખંભાત**–ગુજરાતમાં મહી નદીના મુખ આગળ સુતરફેણીને અકીક કામ. **અમદાવાદ**–ગુજરાતમાં મરકી, સુતરાઉ, રેશમી ને કશબી કાપડ. **મુર્શીદાબાદ**–બંગાળામાં રેશમી કાપડ ને હાથીદાંતનો સામાન. **સુરત**–ગુજરાતમાં તાપી નદીપર બરફી, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ, જરીકામ ને કસબ. **કપડવંજ**–ગુજરાતમાં ખેડા જિલ્લામાં કાચ ને સાબુ. **નાશક**–મધ્ય વિભાગમાં ગોદાવરી નદીપર તાંબા પિત્તળનાં વાસણ. **હૈદ્રાબાદ**–સિંધ પ્રાંતમાં સિંધુ નદીપર સોનેરી ભરત ને શેતરંજી. **જામનગર**–કાઠિઆવાડમાં કંકુ સુડી ને બાંધણી. **પાટણ**–કડી પ્રાંતમાં સરસ્વતી નદીપર પટોળાં, માટીનાં વાસણ ને સુડી **ભુજ**–કચ્છ પ્રાંતમાં કસબી અને રેશમનું ભરતકામ તથા સોના રૂપાના નકસીનાં વાસણો.

સ. ૧૩૯) વેપારના મથક ગણાવો, તે ક્યાં છે અને ક્યા વેપારને માટે પખ્યાત છે તે લખો.

જ. ૧૩૯) **મદ્રાસ**–મદ્રાસ ઇલાકામાં કોરોમંડલ કાંઠાપર ચામડાં, ગુંદ, રૂ, ચોખા, ગળી, તેલીબીઆં, ગરમ મસાલો, ચા, ને તમાકુ **નેગાપટ્ટણ**–મદ્રાસ ઇલાકામાં ચોખા. **રંગુન**–બ્રહ્મદેશમાં રંગુન નદીપર ચોખા અને સાગ. **મુલમૈન**–બ્રહ્મદેશમાં

સાગ. ભામો-બ્રહ્મદેશમાં ચીન સાથેના વેપારનું મથક. કલકત્તા-બંગાળામાં હુગલી નદીપર શણ, ચા, ચામડા, અફીણ, ચોખા, તેલીબીઆં, ગળી અને લાખ. ચિતેગાંવ-બંગાળામાં ચોખા અને સાગ. સીરંજગંજ-બંગાળામાં શણ. મુર્શિદાબાદ-બંગાળામાં ગંગા નદીપર રેશમી કાપડ ને ગળી. પટણા-બહાર પ્રાંતમાં શોણ. ગોગ્રા ને ગંડક નદીના કાંઠા પર અફીણના વેપારનું મથક. કાનપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગા નદીપર અનાજ, સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ તથા ચામડાનો સામાન. ગાઝીપુર-આગ્રા પ્રાંતમાં ગુલાબજળ ને અફીણ. અમૃતસર-પંજાબમાં શાલ, રેશમી અને સુતરાઉ કાપડ. દિલ્હી-પંજાબમાં જમના નદીપર શેતરંજી ને માટીનાં વાસણ. પેશાવર-વાયવ્ય સરહદ પ્રાંતમાં ચોખા. નાગપુર-મધ્ય પ્રાંતમાં ધોતીજોડા ને સંતરા. જબલપોર—મધ્ય પ્રાંતમાં ઘઉં ને તંબુ. બરહાનપુર મધ્યપ્રાંતમાં તાપી નદીપર કસબી કાપડ. ઉમરાવતી, આકોલા-વરાડ પ્રાંતમાં રૂના વેપારનાં મથક. લેહ—કાશ્મીરમાં સિંધુ નદીપર. ચિનાઇ તુર્કસ્તાન સાથેના વેપારનું મથક. બાંગલોર—મ્હૈસુરમાં સુતરાઉ ને ગરમ કાપડ. ફ્રેંચના સંસ્થાનો—(પોંડિચેરી, યાનાન, કારીકલ, માહી અને ચંદ્રનગર)—મગફળી, સુતરાઉ કાપડ ને ચોખા. ફીરંગીના સંસ્થાનો (દીવ, દમણ, ગોવા) નાળિએર, માછલાં, સોપારી. ભુતાનનું રાજ્ય—ઊન, મીણ, કસ્તુરી, ને ટટ્ટુ. નેપાળનું રાજ્ય—ચોખા અનાજ, તેલીબીઆં, ઢોર, શણ ને ચામડા.

વિવિધ રસિક પ્રશ્નોત્તર

સ. ૧) અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો જુનામાં જુનો પ્રાંત ક્યો ?
જ. ૧) મદ્રાસ ઇલાકો.
સ. ૨) ત્રણ બાજુએ દરીઓ હોય એવો અંગ્રેજ સરકારના તાબાનો ક્યો પ્રાંત છે ? જ. ૨) મદ્રાસ ઈલાકો.
સ. ૩) હિંદમાં મોટામાં મોટો ઈલાકો, પ્રાંત, પર્વત, મોટામાં મોટી નદી, મોટામાં મોટું મીઠા પાણીનું સરોવર, મોટામાં મોટું બંદર, શહેર, દેશી રાજ્ય, અને હિંદુઓનું જાત્રાનુ ઠેકાણું કયું છે?
જ. ૩) ઇલાકો–મુંબઇ. પ્રાંત–બ્રહ્મદેશ. પર્વત–હિમાલય. નદી સિંધુ. સરોવર–ચીલ્કા. બંદર–મુંબઇ– શહેર–કલકત્તા. દેશીરાજ્ય–નિઝામનું. હિંદુનું જાત્રાનું ઠેકાણું–કાશી.
સ. ૪) હિંદુસ્તાનમાં વધારેમાં વધારે તાપ અને વરસાદ ક્યાંપડે છે ?
જ. ૪) તાપ—સિંધમાં જેકોબાબાદમાં. વરસાદ— આસામમાં, ચેરાપુંજીમાં.
સ. ૫) ઘાડામાં ઘાડી વસ્તીવાળા ક્યા ક્યા પ્રાંત છે ?
જ. ૫) આગ્રા, બંગાળા ઇલાકા, અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો.
સ. ૬) ક્યા પ્રાંતમાં ફક્ત બેજ ઋતુઓ (શિઆળો ને ચોમાસુ) છે ?
જ. ૬. આસામ પ્રાંત.
સ. ૭) ક્યા દેશીરાજ્યમાં સોનાની ખાણો છે ને તે ક્યાં છે ?
જ. ૭) મ્હૈસુરના રાજ્યમાં કોલાર પાસે.
સ. ૮) ટાટાએ વિદ્યાની શોધખોળ માટેની મોટી સંસ્થા ક્યાં સ્થાપી છે ? જ. ૮) બાંગલોરમાં.

સ. ૯) ટાટાનું મોટું લોઢાનું કારખાનું ક્યાં આવેલું છે?
જ. ૯) છોટાનાગપુરમાં **સાચકી** ગામ આગળ

સ. ૧૦) **अ.** હિંદમાં પહેલ વહેલો યુરોપીઅન ક્યો આવ્યો હતો?
ब. તે પ્રથમ ક્યાં ઉતર્યો હતો.

જ. ૧૦) **अ.** વાસ્કોડગામા. **ब.** મદ્રાસ ઇલાકાના મલબાર કાંઠા પરના કાલિકટમાં

સ. ૧૧) હિંદુસ્તાનમાં ક્યુ શહેર પારીસ સાથે સરખામણી કરાય તેવું છે? જ. ૧૧) જયપુર.

સ. ૧૨) આખી દુનિયામાં વખણાયલો તાજમહાલ ક્યાં છે ને તે કોણે બંધાવ્યો હતો?

જ. ૧૨) આગ્રામાં. શાહજહાંએ બંધાવ્યો હતો.

જ. ૧૩) તાજમહાલ જેવો રોજો ક્યાં છે ને તે કોનો છે?

સ. ૧૩) ઔરંગાબાદમાં—ઔરંગઝેબની છોકરી મકરબાનો.

જ. ૧૪) હિંદુસ્તાનનું સ્વર્ગ ક્યું? જ. ૧૪) કાશ્મીર.

સ. ૧૫) ક્યા જાત્રાના સ્થળમાં હિંદુઓની બધી વર્ણો સાથે એકજ ભાણામાં ખાઇ શકે છે? જ. ૧૫) જગન્નાથપુરી.

સ. ૧૬) હિંદુસ્તાનના ક્યા શહેરમાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં હોડીમાં બેસી ફરી શકાય છે? જ. ૧૬) શ્રીનગર (કાશ્મીર)

સ. ૧૭) **अ.** સુંદરવન ક્યાં આવ્યું? એવું નામ પાડવાનું કારણ શું?

જ. ૧૭) **अ.** બંગાળાની દક્ષિણમાં જ્યાંથી ગંગાના જુદા જુદા ફાંટા નીકળે છે ત્યાં આગળ (ગંગાનો ડેલ્ટા) **ब.** સુંદરી નામના ઝાડો પરથી

સ. ૧૮) હિંદમાં ઉંચામાં ઉંચો મિનારો કયો છે ને તે ક્યાં છે તથા કોણે બંધાવ્યો હતો ?

જ. ૧૮) કુતુબમિનાર એ દિલ્હીમાં કુતુબુદ્દીને બંધાવ્યો હતો.

સ. ૧૯) હિંદમાં જોવા લાયક ગુફાઓ કઈ કઇ છે ?

જ. ૧૯) મુંબઇ ઇલાકામાં–કનેરી, અંધેરી, કાર્લી ને ધારાપુરી; નિઝામના રાજ્યમાં-અજિન્ટા અને ઇલોરા (વેરૂળ)

સ. ૨૦) ઉત્તર હિંદુસ્તાન અને દક્ષિણ હિંદુસ્તાનની નદીઓનો તફાવત લખો.

જ. ૨૦) ૧. ઉત્તરની નદીઓ બરફવાળા ડુંગરોમાંથી નીકળે છે, દક્ષિણની નદીઓ બરફ વગરના ડુંગરોમાંથી નીકળે છે. ૨. ઉત્તરની નદીઓ લાંબીને મોટી છે, દક્ષિણની નદીઓ એટલી લાંબી તથા મોટી નથી. ઉત્તરની નદીઓમાં ઉનાળામાં બરફ પીગળી રેલ આવે છે, દક્ષિણની નદીમાં ઉનાળામાં રેલ આવતી નથી, અને પાણી ઘણું થોડું હોય છે ૪. ઉત્તરની નદીઓ સરખી જમીનમાં થઇ વહે છે, દક્ષિણ ી નદીઓ ઢાળ પડતી વહે છે. ૫. ઉત્તરની નદીઓમાં મુખથી ઘણા માઇલ ઉપલાણે મોટાં વહાણો જઇ શકે છે, દક્ષિણની નદીઓમાં મુખથી ઉપલાણે મોટાં વહાણો જઇ શકતાં નથી. ૬. ઉત્તરની નદીમાં મોટા ડેલ્ટા છે, દક્ષિણની નદીઓમાં ડેલ્ટા નથી.

સ. ૨૧) કાવેરી નદીના મુખને શું કહે ? જ. ૨૧) કોલેરુન.

સ. ૨૨) હિંદમાં પહાડી ઉચ્ચ પ્રદેશ ક્યા ક્યા છે ?

જ. ૨૨) કાસ્મીર, કુર્ગપ્રાંત, બ્રિટિશ બલુચિસ્તાન, નેપાળ, ભુતાન.

સ. ૨૩) अ. સપાટ પ્રદેશ કોને કહેવો ? ब પહાડી પ્રદેશ કયો કહેવાય ?

જ. ૨૩) અ જ્યાં ખાડા ટેકરા ન હોય અને બધી જમીન સરખી હોય તેવો મુલક. બ. જ્યાં ઘણા ટેકરા અને ટેકરીઓ અને ઉંડી ખાડી હોય તેવો મુલક.

સ. ૨૪) સપાટ પ્રદેશ કયા કયા છે ?

જ. ૨૪) આસામ, બંગાળા, બહાર, આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો, પંજાબ.

સ. ૨૫) પહાડી મુલક ક્યાં ક્યાં છે.

જ. ૨૫) બ્રહ્મદેશ, છોટાનાગપુર, વાયવ્ય સરહદનો પ્રાંત.

સ. ૨૬) ઉચ્ચ પ્રદેશ કયા કયા છે ? જ. ૨૬) નિજામનું રાજ્ય અને મ્હેસુર.

સ. ૨૭) રસાળ પ્રદેશ કયા કયા છે ?

જ. ૨૭) બંગાળા; બહાર; આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતો; પંજાબ.

સ. ૨૮) સિંધ અને રજપુતાના કેવા પ્રદેશ છે ?

જ. ૨૮) કોરા સુકા, ને રણવાળા.

સ. ૨૯) ગુજરાત, મુંબઈ ઈલાકો સિંધ, પંજાબ, રજપુતાના, બંગાળા, માળવા, દક્ષિણ હિંદુસ્તાન, અને બ્રહ્મદેશની મુખ્ય પેદાશ ગણાવો.

જ. ૨૯. **ગુજરાતમાં**—ઘઉં ને કપાસ. **મુંબઈ ઈલાકામાં**—રૂ, ચોખા. **સિંધમાં**—બાજરી ને બટાકા. **પંજાબમાં**—ઘઉં; **રજપુતાનામાં**-મકાઇ. **બંગાળમાં**-ચોખા, શણ, ગળી. **માળવામાં**—અફીણ. **દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં**—ચોખા, નાળિએર સોપારી, એલચી, ને સુખડ. **બ્રહ્મદેશમાં**—ચોખા ને સાગ. **આસામમાં**—ચા. **મધ્યપ્રાંત ને વરાડમાં**—રૂ.

સ. ૩૦) પૂર્વ કિનારો ને પશ્ચિમ કિનારો બેમાં વધારે સારો કયો અને શા માટે ?

જ. ૩૦) પશ્ચિમ કિનારો વધારે સારો. કારણ કે એ વાંકો ચુંકો અને ઉંડો છે અને તેથી ત્યાં વહાણો સહીસલામત રહી શકે છે, અને તેજ કારણથી પશ્ચિમ કિનારે મોટાં બંદરો છે.

સ. ૩૧) ક્રાઉન કોલોની એટલે શું ? ક્રાઉન કોલોનીમાં શું શું ગણાય છે ?

જ. ૩૧) હિંદુસ્તાનની સાથે જે ગણાતા નથી અને જેના પર વાઇસરૉયની સત્તા નથી તે. સિલોન અને માલદ્વીપ.

સ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો વિષુવવૃત્તની નજીક હોવા છતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનના જે ભાગો દરીઆ કિનારે નથી તેના જેટલો તાપ પડતો નથી તેનું કારણ સમજાવો.

જ. ૩૨) મદ્રાસ ઇલાકો દરીઆની પાસે આવ્યો છે માટે.

સ. ૩૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે ભેજવાળો પ્રદેશ કયો ?

જ. ૩૩) આસામ પ્રાંત.

સ. ૩૪) કયા પ્રાંતમાં જુનામાં જુના અને પ્રસિદ્ધ શહેરો છે ?

જ. ૩૪) આગ્રા ને અયોધ્યાના સંયુક્ત પ્રાંતમાં.

સ. ૩૫) **अ**. હિંદુસ્તાનમાં કયા પ્રાંતમાં મોટાં શહેરો ઘણાં છે ?
ब. અને તે પ્રાંતમાંના એક લાખથી વધારે વસ્તીવાળાં શહેર લખો.

જ. ૩૫) **अ** આગ્રા અને અયોધ્યાના સંયુકત પ્રાંતોમાં. **ब**. લખનૌ, કાશી, આગ્રા, કાનપુર, અલ્લાહાબાદ, બરેલી, મીરત.

સ. ૩૬) હિંદુઓમાં મા અને બાપનું શ્રાદ્ધ કયે સ્થળે કરવામાં આવે છે ?

જ. ૩૬) મા નું શ્રાદ્ધ **સિદ્ધપુરમાં**, ને બાપનું શ્રાદ્ધ **ગયામાં**.

સ. ૩૭) મધ્ય હિંદ એજન્સિમાં રાજકુમારો માટે કયા શહેરમાં કોલેજ છે? જ. ૩૭) ઈંદોર.

સ. ૩૮) હિંદમાં બેગમનું રાજ ક્યાં છે ને તેનો પોલિટિકલ એજંટ ક્યાં રહે છે?

જ. ૩૮) મધ્યહિંદ એજન્સિમાં ભોપાળમાં બેગમ રાજ કરે છે, પોલિટિકલ એજંટ શિહુરમાં રહે છે.

સ. ૩૯) નીચેની જગાઓ ક્યાં છે ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે? સાકચી કાશી, અલીગઢ, રૂરકી, દેહરાદુન, કસાવલી, અજમેર, કામ્પટી, બાંગલોર, જયપુર, દીગ, ઔરંગાબાદ.

જ. ૩૯) **સાકચી**–છોટા નાગપુરમાં લોઢાના કારખાના માટે
કાશી–આગ્રા પ્રાંતમાં ગંગાના કિનારાપર હિંદુઓનું મોટું જાત્રાનું અને સંસ્કૃત વિદ્યાનું સ્થળ છે.
અલીગઢ–આગ્રા પ્રાંતમાં મુસલમાનની મોટી કોલેજ.
રૂરકી-આગ્રા પ્રાંતમાં મોટામાં મોટી એન્જીનરિંગ કોલેજ.
દેહરાદુન–આગ્રા પ્રાંતમાં હવા ખાવાનું સ્થળ તથા જંગલ ખાતાની કોલેજ. **કસાવલી**-પંજાબ પ્રાંતમાં સીમલાની પાસે હડખાયા જાનવરથી કરડેલા દરદીના દવાખાના માટે.
અજમેર-અજમેર ને મ્હેરવાડામાં રાજકુમારો માટે મહા વિદ્યાલય તથા મુસલમાનનું જાત્રાનું ઠેકાણું. રજપુતાના એજન્સિના એજંટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ અહીં રહે છે.
કામ્પટી-મધ્ય પ્રાંતમાં નાગપુર પાસે લશ્કરની છાવણી.
બાંગલોર–મ્હૈસુરમાં વિદ્યાની શોધ ખોળ માટેની સંસ્થા, લશ્કરની છાવણી તથા મ્હૈસુરના રેસિડંટના મુકામ માટે.

જયપુર—રજપુતાના એજન્સિમાં હિંદુસ્તાનમાં જોવા લાયક શહેરમાંનું એક છે. ચિત્રકામ, સંગ્રહસ્થાન તથા વેધશાળા.
ડીગ-રજપુતસ્તાના એજન્સિમાં ભરતપુર પાસે રાજાનો મહેલ.
ઔરંગાબાદ—નિઝામના રાજ્યમાં. મકરબાના રોજા માટે.

સ. ૪૦) સુરતથી આબુ, માથેરાન, મહાબળેશ્વર અને સીમલા જવું હોય તો કઈ ગાડીમાં બેસી ક્યાં ઉતરવું ?

જ. ૪૦) સુરતથી અમદાવાદ, મહેસાણા, પાલણપુર, આબુ રોડ થઈ આબુ. સુરતથી મુંબઈ જઈ પુના તરફની ગાડીમાં નેરળ સ્ટેશને ઉતરી સ્ટીમ રેલ્વેમાં બેસી માથેરાન સુરતથી મુંબઇ જઇ પુના થઇ વહાર સ્ટેશનથી મહાબળેશ્વર, (મહાબળેશ્વર પાસે પંચગની હવાખાવાનું સ્થળ છે) સુરતથી પંજાબ મેલમાં વડોદરા ગોધરા, રતલામ, કોટા, ભરતપુર, મથુરા દિલ્હી થઇ સીમલા.

સ. ૪૧) હિંદુસ્તાનની કઈ કઇ નદીઓમાં મોટા વહાણો ચાલી શકે છે ?

જ. ૪૧) બ્રહ્મપુત્રા, સિંધુ, ગંગા, હુગલી, ઇરાવદી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, નર્મદા અને તાપી.

સ. ૪૨) હિમાલય પર્વતપર હવા ખાવાનાં સ્થળ ક્યાં ક્યાં છે ?

જ. ૪૨. સીમલા, નૈનિતાલ અને દાર્જીલિંગ.

સ. ૪૩) ક્યાં ક્યાં લોકોનો મુખ્ય ખોરાક ચોખા છે ?

જ. ૪૩) કોકણ, મદ્રાસ, બંગાળા અને બ્રહ્મદેશ.

સ. ૪૪) ઉત્તર હિંદુસ્તાનના લોકોનો મુખ્ય ખોરાક શું છે ? જ. ઘઉં.

સ. ૪૫) જુવાર અને બાજરી ક્યાંના લોક ખાય છે ?

જ. ૪૫) મુંબઇ ઇલાકાના.

સ. ૪૬) મુંબઇથી કાશી કયે કયે રસ્તે જવાય અને ક્યાં ક્યાં મોટાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૪૬) (૧) મુંબઈથી કલ્યાણ, ઇગતપુરી, નાશક, મનમાડ, ચાળીસગામ, જળગામ (અથવા મુંબઇથી સુરત, અમલનેર, જળગામ) ભુસાવળ, ખંડવા, હટારસી, જબલપોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ, અને કાશી (બનારસ.) (૨) મુંબઇથી સુરત, ભરૂચ, ગોધરા, રતલામ, નાગદા, ઉજ્જન, ભોપાળ, હટારસી, જબલપોર, કટની, માણેકપુર, અલાહાબાદ, મોગલસરાઈ અને કાશી (બનારસ.)

સ. ૪૭) મુંબઇથી દ્વારકા જતાં ક્યાં ક્યાં દીવાદાંડી આવે ?

જ. ૪૭) કોલાબા, વસઈ, દમણ, હજીરો, પીરમ, ઘોઘા, ભાવનગર, વેરાવળ, પોરબંદર, દ્વારકા.

સ. ૪૮) હિંદુસ્તાનમાં હાલ કયે ઠેકાણે રાજકર્તા સ્ત્રી છે ? જ. ભોપાળ.

સ ૪૯) હિંદુસ્તાનના જે ભાગોના પ્રાચીન ખાસ નામ હોય તે લખો.

જ. ૪૯) બંગાળા—નંબદેશ. ઉત્તર બંગાળા—ગોડ. બહારપ્રાંત—મગધ. વરાડ—વિદર્ભ દેશ. ઓરિસાનો દક્ષિણ ભાગ—કલિંગ. માળવાનો પશ્ચિમ ભાગ. અવંતિ. કાઠિઆવાડ—સૌરાષ્ટ્ર. ઓખામંડળ—આનર્ત. મહી અને નર્મદાની વચ્ચેનો મુલક—લાટ. મ્હેસુરનો દક્ષિણ ભગ—ચોલ પેશાવાર—ગાંધાર.

સ. ૫૦) હિંદુસ્તાનની કઇ કઇ નદીઓમાંથી નહેરો કાઢેલી છે ?

જ. ૫૦) સિંધુ, સતલજ, જમના, ગંગા, કૃષ્ણા, તુંગભદ્રા, કાવેરી.

સ. ૫૧) મુંબઇ ઇલાકામાં અંગ્રેજી કોલેજો કયા કયા શહેરમાં છે ?

જ. ૫૧) મુંબઇ, પુના, ધારવાડ, વડોદરા, સુરત, અમદાવાદ, ભાવનગર. જુનાગઢ, રાજકોટ, કરાંચી.

સ. ૫૨) કયા પરદેશી લોકનું રાજ્ય એકજ ઇલાકામાં છે?

જ. ૫૨) પોર્ટુગીઝ (ફીરંગી) લોકોનું.

સ. ૫૩) મુંબઇ સરકાર અને હિંદી સરકાર એટલે શું તે સમજાવો.

જ. ૫૩) મુંબઇ સરકાર એટલે ગવર્નર અને તેમને મદદ કરનારી સભા. હિંદી સરકાર એટલે ગવર્નર જનરલ (વાઇસરૉય) અને તેને મદદ કરનારી સભા.

સ. ૫૪) હિંદમાં રેશમ ક્યાં ક્યાં થાય છે?

જ. ૫૪) મ્હૈસુર, બંગાળા, કાશ્મીર પંજાબ.

સ. ૫૫) હિંદુસ્તાનમાં વેપારને માટે વખણાતાં મોટાં શહેરો લખો.

જ. ૫૫) અમદાવાદ, સુરત કાનપુર, કરાંચી, મુંબઇ, કલકત્તા, રંગુન, મદ્રાસ, ચિતેગાંવ.

સ. ૫૬) અમદાવાદ અને સુરત કઇ કારીગરીને માટે પ્રખ્યાત છે?

જ. ૫૬) **અમદાવાદ**–કીનખાબ, રેશમી ને સુતરાઉ કાપડ, ધોતીજોડા, સાડીઓ, ને ખાંડ. **સુરત**–કસબી કામ, જરીકામ, રેશમી કાપડ, હાથીદાંત ને સુખડનું કોતરકામ.

સ. ૫૭) વિભાગ માંહેલા રેવન્યુ ખાતાના જુદા જુદા અધિકારીઓના ઓદ્ધાના ક્રમવાર નામ આપો.

જ. ૫૭) રેવન્યુ કમિશનર, કલેક્ટર, આસિસ્ટંટ કે ડેપ્યુટી કલેક્ટર, મામલતદાર, અવલકારકુન, તલાટી.

સ. ૫૮) ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના અધિકારીઓ અનુક્રમે લખો.

જ. ૫૮) ડિરેક્ટર ઑફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, આસિ. ડિરેક્ટર ઑફ પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન, એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર, ડેપ્યુટી એજ્યુ. ઇન્સ્પેક્ટર, આસિ૦ ડે. એ. ઇ.

સ. ૫૯) દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં પાક વધારે થવાનાં કારણ લખો.

જ. ૫૯) ૧. ઘણી નદીઓ આવેલી છે. ૨. જમીન સપાટ અને રસાળ છે.

સ. ૬૦) હિંદના ક્યા ક્યા શહેરોમાં હાઇકોર્ટો છે ?

જ. ૬૦) મુંબઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા, અલાહાબાદ, લાહોર.

સ. ૬૧) મુંબઈ ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના, જંગલ ખાતાના, પોસ્ટ ખાતાના, ખેતીવાડી ખાતાના, અને સુખાકારી ખાતાના મુખ્ય અમલદારો ક્યા છે ?

જ. ૬૧) ડિરેક્ટર ઑફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન, કૉન્ઝરવેટર ઑફ ફૉરેસ્ટસ; પોસ્ટ માસ્તર જનરલ; ડિરેક્ટર ઑફ એગ્રિકલચર; સેનેટરી કમિશનર.

સ. ૬૨) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવેલો છે તેથી શા શા લાભ છે ?

જ. ૬૨) ૧. ઉત્તર તરફથી પરદેશી શત્રુ આવી શકતા નથી. ૨. હિમાલયમાંથી ઘણી નદીઓ નીકળે છે તેથી ઉત્તર ભાગ ફળદ્રુપ થએલો છે. ૩. ઉત્તર ભાગની નદીઓમાં ઉનાળામાં તથા ચોમાસામાં મોટી રેલો આવે છે. ૪. દક્ષિણ તરફના ભેજવાળા પવનને ઉત્તરમાં જતાં અટકાવે છે.

સ. ૬૩) મદ્રાસથી આગબોટમાં બેસી કલકત્તા થઈ રંગુન જતાં રસ્તે ક્યાં ક્યાં મુખ્ય બંદરો આવે ?

જ. ૬૩) મદ્રાસ, મછલીપટ્ટણ, કોકનદ, વિઝાગાપટ્ટણ, ગંજામ, જગન્નાથપુરી, કલકત્તા. ચિતગાંવ, આકિઆબ, રંગુન.

સ, ૬૪) अ મુંબઈથી દિલ્હી જવું છે કઇ ટ્રેનમાં જાઉં તો જલ્દી પહોંચાય. ब. અને ક્યાં ક્યાં સ્ટેશનો આવે ?

જ. ૬૪) अ. બી. બી. એન્ડ સી. આઇ રેલ્વેના પંજાબ મેલમાં. ब. પાલઘર, વલસાડ, સુરત, વડોદરા, ગોધરા, કોટા, મથુરા, ને દિલ્હી.

સ. ૬૫) નદીઓ લાંબી ટુંકી હોવાનું કારણ શું ?

જ. ૬૫) નદીના મૂળથી દરીઓ આઘો હોય તેમ નદી લાંબી અને દરીઓ પાસે હોય તેમ નદી ટુંકી.

સ. ૬૬) નકશામાં નદી ક્યાંથી બતાવવાનું શરૂ કરશો ?

જ. ૬૬) નદી જ્યાંથી નીકળતી હોય ત્યાંથી એટલે મૂળ આગળથી.

સ. ૬૭) નકશામાં અખાત શી રીતે બતાવશો ?

જ. ૬૭) સમુદ્રમાંથી પાણીનો ફાંટો જેણી ગમ જતો હોય તેણી તરફ.

સ. ૬૮) કાવેરી નદીમાં ક્યા ક્યા બેટો છે ?

જ. *૮) શ્રીરંગપટ્ટણ, સિવાસમુદ્રમ.

સ. ૬૯) अ. મોટામાં મોટો પ્રાંત અને ब. નાનામાં નાનો પ્રાંત લખો.

જ. ૬૯) अ. બ્રહ્મદેશ. ब. દિલ્હી પ્રાંત.

પરીક્ષક પ્રશ્નો.

૧) તમારા ગામ, તાલુકો, જિલ્લો, પ્રાંત, ઇલાકો, દેશ ને ખંડનું નામ કહો.

૨) હિંદુસ્તાનની સીમા લખો.

૩) હિંદમાં આવેલા મુખ્ય પર્વતો ગણાવો.

૪) હિંદમાં કઇ કઇ મોટી નદીઓ આવેલી છે ?

૫) હિમાલય, સુલેમાન, સહ્યાદ્રિ, નીલગિરિ, કારાકોરમ, સાતપુડા, અને અરવલીના શિખર લખો.

૬) શિખર, તળેટી, ખીણ, મૂળ, મુખ, સામુદ્રધુની, અખાત, ભૂશિર, બેટ ને સરોવરની વ્યાખ્યા લખો

૭) હિમાલયની તળેટીના જંગલનું નામ શું ?

૮) હિંદમાં વસ્તી મુખ્ય જાતો લખો.

૯) હિંદમાંથી કયો કયો માલ પરદેશ જાય છે ?

૧૦) હિંદમાંની મુખ્ય આયાત લખો.

૧૧) હિંદમાં કેટલી તરેહના રાજ્યો છે અને તે ક્યાં ક્યાં ?

૧૨) પરદેશી સ્વતંત્ર રાજ્ય ક્યા ક્યા લોકોનાં છે ?

૧૩) ફીરંગી (પોર્ટુગીઝ) નું રાજ્ય ક્યા ઇલાકામાં આવ્યું છે અને તે ક્યાં ક્યાં છે ?

૧૪) ફ્રેંચ લોકોનાં સંસ્થાન ગણાવો અને તે ક્યાં આવ્યાં તે લખો.

૧૫) મોટાં દેશી રાજ્ય ગણાવો.

૧૬) સ્વતંત્ર દેશી રાજ્યો રાજધાની સાથે લખો.

૧૭) મોટી એજન્સિઓ ગણાવો અને તેના ઉપરી અધિકારીને શું કહે છે તે લખો.

૧૮) મોટા દેશીરાજ્યોમાં અંગ્રેજ સરકાર તરફથી કયો અધિકારી રહે છે?

૧૯) હિંદમાં ગવર્નરો, કમિશનરો, રેસિડંટો, ને એજંટ ટુ ધ ગવર્નર જનરલ કેટલા છે?

૨૦) સવાલ ૧૯ માં જણાવેલા અધિકારીના મુકામ લખો.

૨૧) બ્રિટિશ હિંદના રાજકીય ભાગ, અધિકારી, રાજધાની અને અધિકારીના હવાખાવાના સ્થળ લખો.

૨૨) હિંદુસ્તાનમાં ગવર્નરો, અને ચીફ કમિશનરોના તાબામાં કયા કયા ભાગ છે?

૨૩) નીચેની જગા શું છે? કયાં છે? શા માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો અને નકશામાં બતાવો.

કલકત્તા, દિલ્હી, મુંબઈ, મદ્રાસ, રંગુન, કરાંચી, ચિતેગાંવ, કાશી, સીમલા, દેહરાદુન, અલીગઢ, રૂરકી, સુરત, ઢાકા, લાહોર, આકિઆબ, રતલામ, અજમેર, અલાહાબાદ, કાનપુર, ઇંદોર, કસાવલી, સાકચી, સુંદરવન, સિંધુ, કારાવાર, દાર્જિલીંગ, મહાબળેશ્વર, સહ્યાદ્રિ, પટણા, જગન્નાથપુરી, પોંડિચરી, ગોવા, અમદાવાદ, નાગપુર, અમૃતસર, ઇરાવદી, મથુરા, શિલૉંગ, પેશાવર, રામેશ્વર, પોર્ટબ્લેર, આગ્રા, ભુસાવળ, પુના, અયોધ્યા, આકોલા, શ્રીરંગપટ્ટણ, હૈદ્રાબાદ, બાંગલોર, સિકંદરાબાદ, વડોદરા, કાશ્મીર, ખંટમંડુ, જયપુર, ગ્વાલિઅર, સીકીમ, લાસીટયુદન, રામેશ્વર, બદ્રીનાથ, ઇંદોર, અજમેર, કાશી, દ્વારકા, હરદ્વાર.

૨૪) હિંદની ખેતીની પેદાશ લખો.

૨૫) ચા, ગુંદ, અફીણ, ઘઉં, અળશી, તલ, કપાસ, ચોખા અને શણ ક્યાં ક્યાં થાય છે.

૨૬) હિંદમાંથી ક્યા ક્યા ખનીજો નીકળે છે ?

૨૭) કોયલા, કેરોસીન, મીઠું, કલાઇ, સોનું, તાંબું, સીસું, હીરા, માણેક, અબરખ, પ્લમ્બેગો ને મેંગેનીઝ ક્યાંથી નીકળે છે ?

૨૮) હિંદમાં ચાલતા મુખ્ય ધર્મો ગણાવો.

૨૯) હિંદમાં કઇ કઇ વનસ્પતિ થાય છે ?

૩૦) હિંદમાં કુલ વસ્તી કેટલા માણસોની છે અને ક્યા ક્યા લોકની કેટકેટલી છે ?

૩૧) હિંદમાં કઇ કઇ ભાષા બોલાય છે અને તે ક્યાં બોલાય છે તે લખો.

૩૨) હિંદુસ્તાનની કઇ કઇ નદીઓ હિંદુધર્મમાં પવિત્ર ગણાય છે.

૩૩) ગવર્નર, અને કમિશનરના અધિકારમાં શો ફેરફાર છે ? જ. પાંચમી ચોપડીના ૭૫મા પાઠનો છટ્ઠો પેરેગ્રાફ જુઓ.

૩૪) પાણીનું વહેણ કઇ તરફ હમેશાં હોય છે ;

૩૫) હિંદુસ્તાનમાં રેતીના રણ ક્યાં ક્યાં છે ?

૩૬) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં આવેલાં હિંદુઓનાં જાત્રાના ઠેકાણાં લખો.

૩૭) હિંદુસ્તાનમાં જૈન લોકોના જાત્રાનાં સ્થળ ક્યાં ક્યાં છે .

૩૮) હિંદુસ્તાનમાંનાં હવા ખાવાનાં સ્થળ લખો.

૩૯) હિંદુસ્તાનના હાલના શાહેનશાહનું, તેમના પિતા અને દાદાનું નામ શું ?

૪૦) अ. ખંભાતના અખાતને કઈ કઇ નદીઓ મળે છે ?

 ब. બંગાળી ઉપસાગરને કઇ કઈ નદીઓ મળે છે ?

૪૧) ગોદાવરી, કૃષ્ણા નર્મદા, સિંધુ, ગંગા, મહા એ નદીઓ ક્યાંથી નીકળી કોને મળે છે અને તેના પર ક્યાં ક્યાં મુખ્ય શહેરો આવેલાં છે?

૪૨) હિંદુસ્તાનમાં અંગ્રેજ સરકાર સિવાય બીજાં ક્યાં યુરોપી લોકનાં રાજ્ય છે?

૪૩) બંગાળા ઇલાકામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો આવેલાં છે?

૪૪) હિંદુસ્તાનના ક્યા ભાગમાં નદીની રેલથી ખેતીનું કામ ચાલે છે?

૪૫) પંજાબ, મધ્યપ્રાંત, વાયવ્ય સરહદનો મુલક, મુંબઈ, કલકત્તા, ભુજ, સિંધુ, રજપુતાના શા ઉપરથી નામ પડયાં?

૪૬) હિંદુસ્તાનમાં લશ્કરી છાવણીઓ ક્યાં છે અને તે હિંદુસ્તાનનાં ક્યા ક્યા રાજકીય વિભાગમાં આવી છે તે લખો.

૪૭) अ. હિંદુસ્તાનના પૂર્વ કિનારાને શું કહે છે? ब. એ કિનારે આવેલાં બંદરો લખો,

૪૮) હિંદુસ્તાનની જે નદીઓ પશ્ચિમ દિશાએથી પૂર્વમાં વહેતી હોય તેનાં નામ ને તે દરેક પર આવેલાં મુખ્ય શહેરો લખો.

૪૯) મદ્રાસ ઇલાકામાં ક્યાં ક્યાં દેશી રાજ્યો છે?

૫૦) એક વહાણ કલકત્તાથી નીકળી કિનારે કિનારે થઈ મુંબઇ જાય છે તો રસ્તામાં ક્યાં ક્યાં બંદરો આવશે.

૫૧) अ. નહેર એટલે શું? ब. તે શા કામમાં આવે છે?

૫૨) હિંદુસ્તાનની કઇ કઇ નદીમાંથી નહેરો કાઢેલી છે?

૫૩) હિંદમાં આવેલાં રૂના વેપારનાં મથક ગણાવો.

૫૪) અફીણ, શણ, કપાસ, ચા, રેશમ, અને ગળી હિંદુસ્તાનમાં ક્યાં ક્યાં થાય છે?

૫૫) જિલ્લાના મુખ્ય મુખ્ય અમલદારોના નામ અને તે દરેકના કામ લખો.

૫૬) સિંધ કરતાં ગુજરાતમાં નદીઓ વધારે છે તેના કારણ સમજાવો.

૫૭) ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં દક્ષિણ હિંદુસ્તાન કરતાં નદીઓ મોટી છે તેનાં કારણ સમજાવો,

૫૮) મુંબઇથી દિલ્હી, કલકત્તા અને મદ્રાસ રેલ્વે રસ્તે જતાં ક્યાં જંક્શનો આવે તે લખો.

૫૯) દ્રાવિડી ભાષા હિંદુસ્તાનના કયા ભાગમાં બોલાય છે? તેની મુખ્ય શાખાઓ કઇ કઇ છે?

૬૦) હિંદુસ્તાનના મુખ્ય કુદરતી ભાગ લખો.

૬૧) अ. અરબી સમુદ્રને મળનારી નદીઓ લખો. ब. હિમાલયમાંથી નીકળનારી નદીઓ લખો.

૬૨) મુંબઇથી કલકત્તા, પુના, લાહોર, મદ્રાસ, રંગુન, નાગપુર, અલાહાબાદ, સીમલા, બાંગલોર, સુરત, દિલ્હી, તુતિકોરીન કઈ દિશામાં છે?

૬૩) હિંદુસ્તાનમાં સૌથી વધારે અને સૌથી ઓછો વરસાદ ક્યાં પડે છે?

૬૪) હિંદમાં સૌથી વધુ તાપ કયા શહેરમાં પડે છે?

૬૫) કયા કયા અધિકારીઓની નીમણુક શહેનશાહ પોતે કરે છે?

૬૬) હિંદુસ્તાનની હાલની રાજધાનીનું શહેર કયું? તથા તે પહેલાંની રાજધાની ક્યાં હતી?

૬૭) હિંદુસ્તાન માંહેલા મોટા મોટા અમલદારો દેશી છે કે અંગ્રેજી?

૬૮) હિંદુસ્તાનના હવા ખાવાનાં સ્થળ તથા મુંબઈ ઇલાકાનાં રૂનાં વેપારનાં મથક લખો.

૬૯) નીચેની જગાઓ શું છે. ક્યાં છે, શાને માટે પ્રખ્યાત છે તે કહો. અને પછી નકશામાં બતાવો.

અરવલી, આબુ, અમદાવાદ, અહમદનગર, અયોધ્યા આફ્રિઆબ, અલાહાબાદ, અલીગઢ, અજમેર, આકોલા આસામ, અંદામાન, આગ્રા, ઇંદોર, ઇલોરા, ઉદેપુર, ઉમરાવતી, ઉમરકોટ, ઉત્તાકામંડ, એવરેસ્ટ. ઓઢીયા, ઔરંગાબાદ કારાકોરમ, કાશ્મીર, કરાંચી, કલકત્તા, કાનપુર, કોલર, કોલાર, કાનાનુર, કાલીકટ, કાવેરી, કારીકલ, કન્યાકુમારી કારતવાર, કોટા. કવેટા, કૃષ્ણા, કોરોમંડલ, કાશી, કનોજ, ખટમંડુ, ખૈરપુર, ખૈબરઘાટ, ખંભાત, ખાસ્યા, ગીરનાર, ગંગા, ગાઝીપુર, ગોવળકોંડા, ગોવા, ગૌહતી, ગયા, ગોદાવરી, ગ્વાલીઅર, ચીલ્કા. ચદ્રનગર, ચેરાપુંજી, ચિતેગાંવ, જગન્નાથપુરી, જેકોબાબાદ, જમના, જબલપુર, જયપુર, જુનાગઢ, જેસલમીર, ટયાસીટયુદન, ઢાકા, ત્રિવેન્દ્ર, તુંગભદ્રા, તુતિકોરીન, તાપી, થરપારકર, દાહોદ, દીવ દિલ્હી, દમણ, દાર્જિલિંગ, ધુળીયા, ધારવાડ, નર્મદા, નાશક, નીલગિરિ. નાગપુર. નૈનીતાલ, નેગાપટ્ટણ, નવાનગર, પંજાબ, પનકોઇ, પટણા. પાણીપત, પુદુકોટા, પ્રોમ, પ્રયાગ, ફૈઝાબાદ, બ્રહ્મદેશ, બંગાળા, બ્રહ્મપુત્રા, બહાર, બરેલી, બનારસ, બાંગલોર, બેલગામ. ભરતપુર, ભરૂચ, ભાવલપુર, ભોપાળ, ભુજ, મહા, મહી, મુંબઈ, મહાબળેશ્વર, મુલમૈન, માંડલે, મથુરા, મેંગલુર. મર્કરા, મછલીપટ્ટણ, મુર્શીદાબાદ યાનાન, યમુના, રંગુન, રત્નાગિરિ, રામેશ્વર, રતલામ, લંકા, લક્ષદ્વીપ, લાહોર, વર્ધા, વિંધ્યાચળ, વિઝાગાપટ્ટણ, વિજાપુર, વરાડ, શ્રીરંગપટ્ટણ, શિકારપુર, શ્રીનગર, સિંધ, સિંધુ, સાતપુડા, સહ્યાદ્રિ, સીમલા,

સતલજ, સિદ્ધપુર, સતારા, સોલાપુર, સાબરમતી, સ્થાનેશ્વર, હિંદુકુશ, હિમાલય, હાલા, હરદ્વાર, હૈદ્રાબાદ.

૭૦) નીચેની જગાએ સુરતથી કઇ દિશામાં છે તે કહો. ને કેટલા માઇલ દૂર છે તે ભરીને કહો.

અલીબાગ, એડન, ધુળીઆ, પેરીમ, ડીસા, દીવ, અલાહાબાદ, જયપુર, પટણા, રાજકોટ. કલકત્તા, અમદાવાદ, મદ્રાસ, રત્નાગિરિ, આગ્રા, નાગપુર, કરાંચી, પુના, નાશક, કાશી, સીકંદરાબાદ, ઠઠ્ઠા, મદ્રાસ, ભુસાવળ, ગ્વાલિઅર.

૭૧) હિમાલય પર્વત ઉત્તરમાં આવવાથી શા શા લાભ થયા છે?

ધોરણવાર પુસ્તકોની યાદી.

બાળવર્ગ માટે બાળવર્ગની નોટ બે આના
બાળપોથીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" બે આના.
બાળવર્ગનો "મુખગણિત શિક્ષક" દોઢ આનો.

પહેલા ધોરણ માટે પહેલીના અર્થ અઢી આના.
પહેલી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" અઢી આના.
પહેલા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" ૧।। આના.

બીજા ધોરણ માટે બીજીના અર્થ ચાર આના.
બીજી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" ત્રણ આના.
બીજા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" બે આના.
સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાનો ભૂગોળ શિક્ષક ત્રણ આના.
બાળ ગરબાવળીની નોટ બે આના.
બીજા ધોરણ માટે અંકગણિતનાં મનોયત્ન ૫ આના.
બીજા ધોરણની સૃષ્ટિજ્ઞાનની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

ત્રીજા ધોરણ માટે ત્રીજીના અર્થ પાંચ આના.
ત્રીજી ચોપડીનો "ડિક્ટેશન શિક્ષક" ત્રણ આના.
ત્રીજા ધોરણનો "મુખગણિત શિક્ષક" અઢી આના.
સુરત જિલ્લાનો નકશો પાંચ આના.
સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ શિક્ષક" ત્રણ આના.